

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

DRUGI ODJEL

PREDMET PETROVIĆ I DRUGI protiv HRVATSKE

(Zahtjevi br. 32514/22, 33284/22 i 15910/23)

PRESUDA

Članak 8. • Pozitivne obveze • Privatni i obiteljski život • Trajni propust države da utvrdi sudbinu novorođene djece koja su navodno oteta u državnim bolnicama

Članak 46. • Izvršenje presude • Opće mjere • Tužena država obvezna je u roku od jedne godine od konačnosti presude poduzeti sve odgovarajuće mjere, po mogućnosti putem *lex specialisa*, kako bi uspostavila mehanizam koji pruža pojedinačnu pravnu zaštitu svim roditeljima u situaciji koja je ista ili slična situaciji podnositeljica zahtjeva.

Članak 41. • Pravedna naknada • Nije dodijeljena [pravedna naknada] jer su podnositeljice zahtjeva zatražile naknadu neimovinske štete kao alternativu izricanju mjera na temelju članka 46.

Pripremlilo Tajništvo. Nije obvezujuće za Sud.

STRASBOURG

14. siječnja 2025.

KONAČNA

30/06/25

Ova je presuda postala konačna pod okolnostima navedenim u članku 44. stavku 2. Konvencije. Može biti podvrgnuta uredničkim izmjenama.

U predmetu Petrović i drugi protiv Hrvatske,

Europski sud za ljudska prava (drugi odjel), zasjedajući u vijeću u sastavu:

Arnfinn Bårdsen, *predsjednik*,

Saadet Yüksel,

Pauliine Koskelo,

Jovan Ilievski,

Davor Derenčinović,

Gediminas Sagatys,

Stéphane Pisani, *suci*,

i Hasan Bakırcı, *tajnik odjela*,

uzimajući u obzir:

zahtjeve (br. 32514/22, 33284/22 i 15910/23) protiv Republike Hrvatske koje su tri hrvatske državljanke, gđa Slađana Petrović, gđa Janja Šarčević i gđa Marica Šesto („podnositeljice zahtjeva”), podnijele Sudu na temelju članka 34. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda („Konvencija”) na različite datume navedene u priloženoj tablici;

odluku da se Vladu Republike Hrvatske („Vlada”) obavijesti o prigovorima na temelju članaka 8. i 13. Konvencije;

očitovanja stranaka;

nakon vijećanja zatvorenog za javnost 10. prosinca 2024.,

donosi sljedeću presudu koja je usvojena na navedeni datum:

UVOD

1. Tri zahtjeva u ovom predmetu podnijele su žene koje sumnjaju da su njihova novorođena djeca, rođena u razdoblju od 1986. do 1994. godine, oteta u državnim bolnicama i nezakonito dana na posvojenje (usporedi *Zorica Jovanović protiv Srbije*, br. 21794/08, ECHR 2013). Podnositeljice zahtjeva prigovorile su povredi svojih prava zajamčenih člancima 8. i 13. Konvencije.

ČINJENICE

2. Podnositeljice zahtjeva, gđa Slađana Petrović („prva podnositeljica zahtjeva”), gđa Janja Šarčević („druga podnositeljica zahtjeva”) i gđa Marica Šesto („treća podnositeljica zahtjeva”) hrvatske su državljanke čiji su podaci navedeni u priloženoj tablici. Pred Sudom ih je zastupala gđa A. Galić Kondža, odvjetnica u Zagrebu.

3. Vladu je zastupala njezina zastupnica, gđa Š. Stažnik.

4. Činjenice predmeta mogu se sažeti na sljedeći način.

I. OPĆA SITUACIJA PODNOSITELJICA ZAHTJEVA

5. Prva i druga podnositeljica zahtjeva rodile su 1990., 1993. i 1994. godine u bolnici u Vukovaru.

6. Vukovar je hrvatski grad u blizini srpske granice koji je u razdoblju od kolovoza do studenoga 1991. godine, tijekom Domovinskog rata u Hrvatskoj, bio pod snažnim napadom Jugoslavenske narodne armije i srpskih paravojnih postrojbi.

U konačnici je okupiran krajem studenoga 1991. godine. Od 1992. do 1996. godine Vukovar je bio dio područja pod zaštitom Ujedinjenih naroda. Vijeće sigurnosti Ujedinjenih naroda 1996. godine uspostavilo je Prijelaznu upravu UN-a za istočnu Slavoniju, Baranju i zapadni Srijem (UNTAES), koja je obuhvaćala Vukovar. Dana 15. siječnja 1998. godine prestao je mandat UNTAES-a i započeo je prijenos vlasti na tijela Republike Hrvatske (vidi *Jularić protiv Hrvatske*, br. 20106/06, stavci 7. – 8., 20. siječnja 2011.).

7. Treća podnositeljica zahtjeva rodila je 1986. godine u bolnici u Slavonskom Brodu, gradu u Hrvatskoj.

8. Nakon poroda, sve tri podnositeljice zahtjeva imale su redoviti kontakt sa svojom djecom u bolnici, sve dok ih bolničko osoblje nije obavijestilo da su se djeca razboljela i preminula. Konkretno, djeca rođena u Vukovaru 1990. i 1993. godine odvedena su u bolnicu u Novom Sadu u Srbiji, gdje su navodno preminula, dok je dijete rođeno u Vukovaru 1994. godine navodno preminulo u vukovarskoj bolnici. Dijete rođeno 1986. godine u Slavonskom Brodu navodno je preminulo u bolnici u Slavonskom Brodu.

9. Krajem 2018. i 2019. godine podnositeljice zahtjeva vidjele su vijesti o ženama u Srbiji koje traže svoje „nestale bebe“, koje su rođene početkom devedesetih godina prošlog stoljeća dobrog zdravlja i koje su se, prema tvrdnjama liječnika, iznenada razboljele i preminule ubrzo nakon rođenja ili su hitno premještene u drugu bolnicu u kojoj su preminule, pri čemu tijelo nije predano obitelji. Podnositeljice zahtjeva sumnjale su da je njihovu djecu snašla ista sudbina. Kontaktirale su nevladinu organizaciju Roditelji nestalih beba Vojvodine i počele se raspitivati kod bolnica i lokalnih vlasti te tražiti dokumentaciju. Prikupljene informacije navele su ih na sumnju da njihova djeca nisu preminula, već su dane na nezakonito posvojenje. Podnositeljice zahtjeva zatim su podnijele kaznene prijave državnim odvjetništvima u Hrvatskoj, tvrdeći da je njihovu djecu otelo bolničko osoblje. Njihove kaznene prijave odbačene su 2022. i 2023. godine zbog zastare kaznenog progona za kazneno djelo koje je navodno počinjeno.

10. Druga i treća podnositeljica zahtjeva iznijele su svoje priče u novinskoj reportaži od 28. veljače 2022. (vidi: <https://dnevnik.hr/vijesti/hrvatska/provjereno-bebe-nestajale-u-srbiji-hrvatskoj-i-bih---697586.html>, posljednji pristup 1. listopada 2024.). Prema toj reportaži, osim tri podnositeljice zahtjeva postoje i druge žene koje sumnjaju da su njihova djeca oteta 1980-ih i početkom 1990-ih godina iz državnih bolnica u Hrvatskoj. Neka od te djece odvedena su iz bolnice u Hrvatskoj u bolnicu u Novom Sadu u Srbiji te su tamo navodno preminula.

II. POJEDINAČNE OKOLNOSTI PODNOSITELJICA ZAHTJEVA

A. Prva podnositeljica zahtjeva (gđa Slađana Petrović, zahtjev br. 32514/22)

11. Dana 27. srpnja 1993. godine prva podnositeljica zahtjeva rodila je dječaka u bolnici u Vukovaru (vidi stavak 6. ove presude). U to vrijeme bolnica se zvala Zdravstveni centar „Sveti Sava” u Vukovaru. Danas se zove Nacionalna memorijalna bolnica „Dr. Juraj Njavro“.

12. Dječak prve podnositeljice zahtjeva rođen je prijevremeno te je odveden u bolnicu u Novom Sadu u Srbiji. Prva podnositeljica zahtjeva posjetila je sina u novosadskoj bolnici te je smatrala da dobro napreduje. Dana 8. kolovoza 1993. godine primila je telegram kojim je obaviještena da joj je sin preminuo. Prva podnositeljica zahtjeva i njezin suprug otišli su u novosadsku bolnicu, koja im nije dala tijelo njihovog djeteta, već samo medicinsku dokumentaciju (izvješće o obdukciji).

13. Dana 13. prosinca 1994. godine prva podnositeljica zahtjeva rodila je djevojčicu u istoj bolnici u Vukovaru (vidi stavke 6. i 11. ove presude). Dana 15. prosinca 1994. godine utvrđeno je da dijete ima žuticu i propisana joj je terapija. Dijete je 18. prosinca 1994. godine trebalo biti premješteno u novosadsku bolnicu na liječenje, ali je istoga dana prva podnositeljica zahtjeva obaviještena da je dijete preminulo. Prva podnositeljica zahtjeva bila je u stanju šoka nakon što je izgubila drugo dijete rođeno u istoj bolnici.

14. Suprug prve podnositeljice zahtjeva inzistirao je da mu se preda tijelo djevojčice. Vukovarska bolnica predala mu je tijelo radi pokopa, a majka prve podnositeljice zahtjeva navodno je primijetila da je u pitanju tijelo djeteta starijeg od njihovog. Sama prva podnositeljica zahtjeva nikada nije vidjela djetetovo tijelo.

15. Dana 8. studenoga 2018. godine prva podnositeljica zahtjeva zatražila je od vukovarske bolnice da joj dostavi cjelokupnu medicinsku dokumentaciju o njezinim porodicama 1993. i 1994. godine.

16. Dana 13. studenoga 2018. godine prva podnositeljica zahtjeva dala je izjavu vukovarskoj policiji, tvrdeći da je 1993. i 1994. godine rodila dvoje djece u vukovarskoj bolnici koja su navodna preminule, u što je ona sumnjala. Izjavila je da nikada nije primila tijelo svojeg dječaka rođenog 1993. godine. Što se tiče djevojčice rođene 1994. godine, izjavila je da je njezina majka primijetila da je tijelo predano obitelji tijelo djeteta starijeg od njihovog. Prva podnositeljica zahtjeva zatražila je da se tijelo djevojčice, pokopano na groblju u Borovu (Hrvatska), ekshumira i da se provede DNK analiza radi potvrde da se radi o njezinu djetetu.

17. Dana 16. studenoga 2018. godine vukovarska policija sastavila je službenu zabilješku o obavljenim konzultacijama s Općinskim državnim odvjetništvom u Vukovaru i da je potomje izvijestilo da ekshumacija nije moguća jer roditelji ne znaju točnu lokaciju na kojoj je djetetovo tijelo

pokopano; da ekshumacija u svakom slučaju ne bi polučila rezultate s obzirom na protek vremena te da nije potrebno podnijeti posebno izvješće jer nema naznaka da je počinjeno kazneno djelo.

U policijskoj zabilješci dalje se navodi da je osoba koja obavlja ukope na groblju u Borovu navela da zna da je nekoliko tijela pokopano na određenoj lokaciji na groblju i da bi jedno od njih moglo biti tijelo djeteta pokopanog 1994. godine. U zabilješci se također navodi da je odjel za patologiju vukovarske bolnice izvijestio da bolnica nije vodila bazu podataka o tkivima uzetim za potrebe obdukcije 1994. godine.

18. Dana 6. prosinca 2018. godine vukovarska bolnica prosljedila je prvoj podnositeljici zahtjeva dostupnu medicinsku dokumentaciju o njezinim porodicama 1993. i 1994. godine.

19. Dana 4. lipnja 2021. godine prva podnositeljica zahtjeva dala je izjavu Općinskom državnom odvjetništvu u Vukovaru u kojoj, među ostalim, navodi da njezina djevojčica rođena 1994. godine nikada nije upisana u matičnu knjigu rođenih te da je u potvrdi o smrti koju je izdala bolnica navedeno da je preminula 18. prosinca 1994. godine u 22.40 sati, dok je u otpusnom pismu navedeno da je prestala disati u 9.00 sati. Prva podnositeljica zahtjeva dodatno je navela točnu lokaciju pokopa djetetova tijela predanog obitelji 1994. godine te je zatražila ekshumaciju. Nepoznata žena koja radi u Općinskom državnom odvjetništvu u Vukovaru rekla je prvoj podnositeljici zahtjeva da podnošenje kaznene prijave nema smisla. U istom razgovoru prva podnositeljica zahtjeva saznala je da dotična žena poznaje liječnika koji je potpisao medicinsku dokumentaciju o njezinoj djeci i da je radila u Općinskom državnom odvjetništvu u Vukovaru i u vrijeme događaja o kojima je riječ.

20. Dana 15. studenoga 2021. godine vukovarska bolnica prosljedila je Općinskom državnom odvjetništvu u Vukovaru dokumente koji se odnose na djevojčicu prve podnositeljice zahtjeva rođenu 1994. godine, i to povijest bolesti, povijest porođaja, izvješće o stanju novorođenčeta, izvješće odjela za neonatologiju, uputnicu za bolničko liječenje i izvješće patologa od 19. prosinca 1994. godine.

21. Dana 28. veljače 2022. godine Općinsko državno odvjetništvo u Vukovaru utvrdilo je da nema osnove za daljnjim postupanjem zbog nastupanja zastare kaznenog progona. Konkretno, smatralo je da bi prijavljene radnje, kad bi se mogle dokazati, mogle predstavljati kazneno djelo oduzimanja maloljetnika iz članka 94. stavka 1. Krivičnog zakona Republike Hrvatske (vidi stavak 47. ove presude), za koje je zakonom propisana kazna zatvora od tri mjeseca do tri godine. U skladu s time i prema članku 91. stavku 6. Osnovnog krivičnog zakona Republike Hrvatske (vidi stavak 46. ove presude), apsolutna zastara progona tog kaznenog djela nastupila je šest godina od datuma počinjenja kaznenog djela, počinjenog prema mišljenju Općinskog državnog odvjetništva u Vukovaru, 18. prosinca 1994. godine.

22. Prva podnositeljica zahtjeva posjeduje i sljedeće dokumente:

- postupak radi priznanja očinstva dječaka proveden u rujnu 1994. godine u Vukovaru (godinu dana nakon njegove smrti); službenik vukovarskog Centra za socijalnu skrb navodno je potvrdio prvoj podnositeljici zahtjeva da zakon ne dopušta provođenje postupka radi priznanja očinstva nakon što je dijete već preminulo (vidi stavak 51. ove presude) i da se sve informacije o posvojenju djeteta mogu dati samo posvojenom djetetu; i

- dopis vukovarske bolnice od 30. lipnja 2020. u kojem se navodi da nema podataka o obavljenoj obdukciji djeteta prve podnositeljice zahtjeva te da sadašnje bolničko osoblje nije radilo u toj bolnici u relevantnom trenutku i stoga nema saznanja o događajima.

23. Točno neutvrđenog datuma prva podnositeljica zahtjeva podnijela je zahtjev u Srbiji na temelju članka 15. Zakona o utvrđivanju činjenica o statusu novorođene djece za koju se sumnja da su nestala iz rodilišta u Republici Srbiji iz 2020. („Zakon o izvršenju presude *Zorica Jovanović*“, detaljno iznesen u predmetu *Mik i Jovanović protiv Srbije* (odl.), br. 9291/14 i 63798/14, stavak 27., 23. ožujka 2021.), kako bi pronašla svojeg dječaka rođenog 1993. godine. Sud ne raspolaže informacijama o ishodu tog postupka.

B. Druga podnositeljica zahtjeva (gđa Janja Šarčević, zahtjev br. 33284/22)

24. Dana 24. siječnja 1990. godine druga podnositeljica zahtjeva rodila je djevojčicu u bolnici u Vukovaru, gradu u Hrvatskoj koji je u to vrijeme bio pod kontrolom hrvatskih vlasti (vidi stavak 6. ove presude).

25. Druga podnositeljica zahtjeva nekoliko je puta došla dijete i sve joj se doimalo normalnim. Dana 26. siječnja 1990. godine nepoznata žena došla je u sobu druge podnositeljice zahtjeva i rekla joj da njezino dijete ima „suženo crijevo koje vodi od želuca na dalje“ i da će morati biti odvedeno u bolnicu u Novom Sadu u Srbiji na hitnu operaciju. Druga podnositeljica zahtjeva izjavila je da želi biti pratnja djetetu, na što joj je dotična žena rekla da to nije moguće.

26. Dana 31. siječnja 1990. godine druga podnositeljica zahtjeva primila je telefonski poziv iz bolnice u Novom Sadu u kojem je obaviještena da je njezino dijete preminulo od upale pluća i sepse dan ranije (30. siječnja) u 23.30 sati.

27. Sljedećeg dana (1. veljače 1990.) suprug druge podnositeljice zahtjeva otišao je u novosadsku bolnicu, gdje mu je pokazano tijelo djeteta. Navodno mu je pokazano tijelo djeteta tamne kose, dok je dijete druge podnositeljice zahtjeva imalo plave oči, svijetlu kožu i plavu kosu, sa sijedim pramenom na lijevoj strani glave iznad čela. Liječnik je suprugu druge podnositeljice zahtjeva rekao da se tijela takve male djece ne predaju

roditeljima radi pokopa kako bi ih se poštedjelo emocionalne boli. Suprug druge podnositeljice zahtjeva vratio se kući u stanju šoka bez tijela djeteta.

28. Dana 24. listopada 2019. godine druga podnositeljica zahtjeva zatražila je od vukovarske bolnice da joj proslijedi cjelokupnu medicinsku dokumentaciju o njezinu porodu 1990. godine i premještaju njezina djeteta u Novi Sad.

29. Dana 6. studenoga 2019. godine vukovarska bolnica dostavila je drugoj podnositeljici zahtjeva sljedeće dokumente: prvu stranicu povijesti bolesti druge podnositeljice zahtjeva, opis porođaja, izvadak iz popisa novorođenčadi i otpusna pisma za drugu podnositeljicu zahtjeva i dijete, od kojih je u potonjem navedeno da je dan nakon rođenja dijete počelo povraćati, da je obavljen radiološki pregled i da je dogovoreno da će dijete biti premješteno u novosadsku bolnicu.

30. Dana 21. studenoga 2019. godine druga podnositeljica zahtjeva zatražila je od vukovarske bolnice da joj proslijedi radiološki nalaz koji se spominje u otpusnom pismu kako bi vidjela dijagnozu na temelju koje je njezino dijete upućeno u Novi Sad, ime liječnika koji je dijete uputio u Novi Sad i imena osoba koje su njezino dijete odvela tamo. Dana 25. studenoga 2019. godine vukovarska bolnica odgovorila je da ne raspolaže tim podacima.

31. Ni bolnica u Novom Sadu (Srbija) nije drugoj podnositeljici zahtjeva dala dokumentaciju na temelju koje je njezino dijete tamo upućeno iz bolnice u Vukovaru. Dali su joj nepotpisano izvješće o obdukciji u kojem se navodi da je dijete podvrgnuto operaciji 28. siječnja 1990. godine, ali da je razvilo upalu pluća i preminulo. Druga podnositeljica zahtjeva navodno je također dobila usmeni odgovor da je njezino dijete pokopano negdje „oko bolnice”. U srpskoj matičnoj knjizi umrlih navedeno je da je dijete druge podnositeljice zahtjeva bilo žensko, bez navođenja imena.

32. Dana 12. studenoga 2019. godine druga podnositeljica zahtjeva podnijela je kaznenu prijavu u Srbiji, tvrdeći da je njezino dijete možda otelo osoblje novosadske bolnice. Dana 27. siječnja 2020. godine Više javno tužilaštvo u Novom Sadu odbacilo je njezinu kaznenu prijavu zbog zastare kaznenog progona.

33. Dana 6. listopada 2021. godine druga podnositeljica zahtjeva dala je izjavu Općinskom državnom odvjetništvu u Vukovaru, dostavivši dokumente koje je prikupila i navodeći da sumnja da je njezino dijete oteto.

34. Dana 8. listopada 2021. godine podnijela je prigovor Županijskom državnom odvjetništvu u Vukovaru zbog neprofesionalnog i pristranog ponašanja zamjenice općinske državne odvjetnice kojoj je podnijela kaznenu prijavu, a koja joj je navodno rekla da podnošenje kaznene prijave nema smisla jer je nastupila zastara kaznenog progona; da, čak i kad bi dijete bilo pronađeno, vjerojatno ne bi željelo upoznati svoju biološku majku; i da u svakom slučaju druga podnositeljica zahtjeva ne zna tko je odgovoran za nestanak njezina djeteta. Dana 17. studenoga 2021. godine Županijsko

državno odvjetništvo u Vukovaru obavijestilo je drugu podnositeljicu zahtjeva da nisu utvrđene nepravilnosti u radu Općinskog državnog odvjetništva u Vukovaru.

35. Dana 30. studenoga 2021. godine vukovarska bolnica prosljedila je Općinskom državnom odvjetništvu u Vukovaru medicinsku dokumentaciju o rođenju djeteta druge podnositeljice zahtjeva.

36. Dana 1. ožujka 2022. godine Općinsko državno odvjetništvo u Vukovaru odbacilo je kaznenu prijavu druge podnositeljice zahtjeva na temelju toga što je apsolutna zastara progona navodno počinjenog kaznenog djela oduzimanja maloljetnika iz članka 94. stavka 1. Krivičnog zakona Republike Hrvatske (vidi stavak 47. ove presude) nastupila šest godina od dana počinjenja kaznenog djela, koje je, prema mišljenju Općinskog državnog odvjetništva u Vukovaru, bilo počinjeno 26. siječnja 1990. godine.

C. Treća podnositeljica zahtjeva (gđa Marica Šesto, zahtjev br. 15910/23)

37. Dana 30. studenoga 1986. godine treća podnositeljica zahtjeva rodila je dječaka u bolnici u Slavonskom Brodu u Hrvatskoj. Dojila je dijete koje joj se činilo savršeno zdravim. Dan nakon poroda (1. prosinca 1986.) bolnički liječnik obavijestio ju je da je njezino dijete imalo srčanu manu i da je preminulo.

38. Treća podnositeljica zahtjeva zadržana je u bolnici do 4. prosinca 1986. godine i nikada joj nije pokazano tijelo djeteta. Njezin je suprug inzistirao na tome da vidi tijelo i bolnica mu je dala tijelo djeteta koje je pokopao 3. prosinca 1986. godine. Tijelo koje mu je predano imalo je plavu diskoloraciju preko polovice lica, dok dijete treće podnositeljice zahtjeva navodno nije imalo takvu diskoloraciju na licu. Treća podnositeljica zahtjeva i njezin suprug bili su u stanju šoka i tuge i nisu izrazili nikakve sumnje u pogledu izjava bolničkog osoblja. Nakon otpusta iz bolnice 4. prosinca 1986. godine trećoj podnositeljici zahtjeva nije dano otpusno pismo za nju ili njezino dijete.

39. Godine 2019. treća podnositeljica zahtjeva počela je tražiti dokumente od bolnice i lokalnih tijela, koji su pokazali sljedeće:

- tekst u obrascu prijave rođenja koji je izdala bolnica u Slavonskom Brodu 2. prosinca 1986. godine precrtan je na nekoliko mjesta i dodane su druge rukom pisane informacije; lokalni matični ured navodno je rekao trećoj podnositeljici zahtjeva da se to dogodilo kad je netko došao pregledati izvorne dokumente;

- na drugoj stranici obrasca prijave rođenja navedeno je da je rođenje upisano 29. studenoga 1986., dok je dijete treće podnositeljice zahtjeva rođeno 30. studenoga 1986.;

- pečat na obrascu za prijavu rođenja pokazivao je datum 11. svibnja 1989., odnosno tri godine nakon rođenja djeteta treće podnositeljice zahtjeva;

- u izvratku iz matice rođenih (koji je treća podnositeljica zahtjeva dobila od bolnice u Slavonskom Brodu 15. ožujka 2021.) navedeno je rođenje dječaka 30. studenoga 1986. pod brojem 2082, dok je dječak treće podnositeljice zahtjeva imao broj 2025 na svojoj identifikacijskoj narukvici, u dokumentu s opisom porođaja i u dokumentu u kojem se bilježi tjelesna temperatura novorođenčeta;

- u potvrdi o smrti, koju nije potpisala osoba koja je potvrdila smrt, navedeno je da je dijete rođeno 30. studenoga 1986. godine u 21.20 sati i da je preminulo 1. prosinca 1986. godine u 21.20 sati, točno dvadeset i četiri sata kasnije;

- u izvješću o smrti djeteta navedeno je da je uzrok smrti prirođena srčana mana i sindrom respiratornog distresa te da je to utvrđeno obdukcijom, a obdukcija tijela djeteta treće podnositeljice zahtjeva nikad nije provedena;

- nalaz radiologa izdan je 28. travnja 1987. godine, pet mjeseci nakon smrti djeteta treće podnositeljice zahtjeva, a ime navedeno na nalazu razlikovalo se od imena djeteta treće podnositeljice zahtjeva;

- u povijesti bolesti navedeno je da je dijete treće podnositeljice zahtjeva imalo cijanozu odmah nakon rođenja (plava koža i nokti), dok je treća podnositeljica zahtjeva izjavila da je dojila dijete 30. studenoga i 1. prosinca 1986. i da nije primijetila nikakve tragove na koži i noktima;

- u potvrdi o smrti navedeno je da je smrt upisana u lokalnu maticu umrlih 6. siječnja 1987. godine pod brojem 7, dok je u rodnom listu navedeno da je smrt upisana u lokalnu maticu umrlih pod brojem 41; i

- u uvjerenju o prebivalištu navedeno je da je dijete imalo registriranu adresu u Hrvatskoj od 29. prosinca do 29. prosinca 1986., a preminulo je 1. prosinca 1986.

40. Prema tvrdnjama treće podnositeljice zahtjeva, policijski službenici rekli su joj da joj ne mogu dati osobni identifikacijski broj djeteta zbog zaštite podataka, ali to se ne može smatrati uobičajenim ako je dijete doista preminulo.

41. Treća podnositeljica zahtjeva i njezin suprug navodno su zatražili i ekshumaciju tijela djeteta, ali im je rečeno da ekshumacija ne bi polučila rezultate s obzirom na protek vremena.

42. U svojoj kaznenoj prijavi podnesenoj 4. srpnja 2022. godine treća podnositeljica zahtjeva i njezin suprug izjavili su da sumnjaju da je osoblje bolnice u Slavonskom Brodu oduzelo dječaka 30. studenoga ili 1. prosinca 1986. i lažiralo njegovu smrt, čime su počinili kazneno djelo otmice djeteta ili trgovanja ljudima.

43. Dana 17. siječnja 2023. godine Općinsko državno odvjetništvo u Slavonskom Brodu odbacilo je njihovu kaznenu prijavu na temelju toga što je zakonski zastarni rok za kazneni progon navodno počinjenog kaznenog

djela oduzimanja maloljetnika iz članka 94. Krivičnog zakona Republike Hrvatske (vidi stavak 47. ove presude) istekao tri godine od datuma počinjenja kaznenog djela, odnosno od 1. prosinca 1989. godine, i nadalje je smatralo da kazneno djelo trgovanja ljudima iz članka 106. Kaznenog zakona (vidi stavak 49. ove presude) nije postojalo u relevantno vrijeme.

MJERODAVNI PRAVNI OKVIR I PRAKSA

I. DOMAĆE PRAVO I PRAKSA

A. Ustav

44. Mjerodavna odredba Ustava Republike Hrvatske (Narodne novine br. 56/90, s daljnjim izmjenama i dopunama) glasi kako slijedi:

Članak 35.

“Svakom se jamči štovanje i pravna zaštita njegova osobnog i obiteljskog života, dostojanstva, ugleda i časti. “

B. Krivični zakon Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije

45. Mjerodavne odredbe Krivičnog zakona Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, Službeni list Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije br. 44/76, s daljnjim izmjenama i dopunama) glase kako slijedi:

Obavezno primenjivanje blažeg krivičnog zakona

Član 4.

„(1) Na učinioca krivičnog dela primenjuje se zakon koji je važio u vreme izvršenja krivičnog dela.

(2) Ako je posle izvršenja krivičnog dela izmenjen zakon, jednom ili više puta, primeniće se zakon koji je blaži za učinioca.“

Zastarelost krivičnog gonjenja

Član 95.

„(1) Ako u ovom zakonu nije drukčije određeno, krivično gonjenje ne može se preduzeti kad protekne:

...

4) pet godina od izvršenja krivičnog dela za koje se po zakonu može izreći zatvor preko tri godine;

5) tri godine od izvršenja krivičnog dela za koje se po zakonu može izreći zatvor preko jedne godine;

...“

Tok i prekid zastarevanja krivičnog gonjenja

Član 96.

„(1) Zastarevanje krivičnog gonjenja počinje od dana kad je krivično delo učinjeno.

(2) Zastarevanje ne teče za vreme za koje se po zakonu gonjenje ne može otpočeti ili produžiti.

...

(6) Zastarelost krivičnog gonjenja nastaje u svakom slučaju kad protekne dvaput onoliko vremena koliko se po zakonu traži za zastarelost krivičnog gonjenja.“

C. Osnovni krivični zakon Republike Hrvatske

46. Mjerodavne odredbe Osnovnog krivičnog zakona Republike Hrvatske (Narodne novine br. 31/93) glase kako slijedi:

Članak 90.

(1) Ako u ovome Zakonu nije drugačije određeno, krivično se gonjenje ne može poduzeti kad protekne:

...

5) tri godine od izvršenja krivičnog djela za koje se prema zakonu može izreći zatvor u trajanju više od jedne godine,

...“

Članak 91.

„(1) Zastarijevanje krivičnoga gonjenja počinje od dana kad je krivično djelo počinjeno.

...

(6) Zastara krivičnoga gonjenja nastaje u svakome slučaju kad protekne dvaput onoliko vremena koliko se prema zakonu zahtijeva za zastaru krivičnoga gonjenja.“

D. Krivični zakon Republike Hrvatske

47. Mjerodavne odredbe Krivičnog zakona Republike Hrvatske iz 1993. godine (Narodne novine br. 32/93) glase kako slijedi:

Otmica

Članak 41.

„(1) Tko izvrši otmicu neke osobe u namjeri da nju ili nekoga drugog prinudi da nešto (ne) učini ... kaznit će se zatvorom od jedne godine do deset godina.

(2) Tko djelo iz stavka 1. ovoga članka učini prema djetetu ili maloljetniku ... kaznit će se zatvorom najmanje tri godine.

...“

Oduzimanje maloljetnika

Članak 94. stavak 1.

„Tko maloljetnu osobu protupravno zadrži ili oduzme od roditelja, staratelja, ustanove ili osobe kojoj je ona povjerena ... kaznit će se zatvorom od tri mjeseca do tri godine.“

Promjena porodičnog stanja

Članak 95. stavak 1

„Tko podmetanjem, zamjenom ili na drugi način promijeni porodično stanje djeteta, kaznit će se zatvorom od tri mjeseca do tri godine.“

E. Kazneni zakon iz 1997.

48. Mjerodavne odredbe Kaznenog zakona iz 1997. godine (Narodne novine br. 110/1997) glase kako slijedi:

Otmica

Članak 125.

„(1) Tko drugoga protupravno zatvori, drži zatvorena ili mu na drugi način oduzme ili ograniči slobodu kretanja s ciljem da njega ili nekoga drugoga prisili da što učini, ne učini ..., kaznit će se kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina.

(2) Ako je kazneno djelo iz stavka 1. ovoga članka počinjeno prema djetetu ili maloljetnoj osobi ..., počinitelj će se kazniti kaznom zatvora od jedne do deset godina.

...“

Oduzimanje djeteta ili maloljetne osobe

Članak 210.

„(1) Tko dijete ili maloljetnu osobu oduzme od roditelja, skrbnika, osobe ili ustanove kojoj je ona povjerena, protupravno zadrži ili nagovori da prijeđe k njemu, kaznit će se kaznom zatvora od šest mjeseci do tri godine.

(2) Ako je kaznenim djelom iz stavka 1. ovoga članka dijete ili maloljetna osoba napustilo područje Republike Hrvatske, počinitelj će se kazniti kaznom zatvora od tri mjeseca do pet godina.

...“

Promjena obiteljskog stanja

Članak 211. stavak 1.

„Tko podmetanjem, zamjenom ili na drugi način promijeni obiteljsko stanje djeteta, kaznit će se kaznom zatvora od jedne do tri godine.“

F. Kazneni zakon iz 2011.

49. Mjerodavne odredbe Kaznenog zakona iz 2011. godine (Narodne novine br. 125/2011, s daljnjim izmjenama i dopunama) glase kako slijedi:

Članak 106.

„(1) Tko uporabom sile ili prijetnje, obmanom, prijevarom, otmicom, zlouporabom ovlasti ili teškog položaja ili odnosa ovisnosti, davanjem ili primanjem novčane naknade ili druge koristi radi dobivanja pristanka osobe koja ima nadzor nad drugom osobom, ili na drugi način vrbuje, preveze, prevede, skriva ili prima osobu ili razmjenjuje ili prenosi nadzor nad osobom radi iskorištavanja njezinog rada putem prisilnog rada ili služenja, uspostavom ropstva ili njemu sličnog odnosa, ili radi njezinog iskorištavanja za prostituciju ili druge oblike spolnog iskorištavanja uključujući i pornografiju ili za sklapanje nedozvoljenog ili prisilnog braka, ili radi uzimanja dijelova njezinog tijela, ili radi njezinog korištenja u oružanim sukobima ili radi činjenja protupravne radnje, kaznit će se kaznom zatvora od jedne do deset godina.

(2) Kaznom iz stavka 1. ovoga članka kaznit će se tko vrbuje, preveze, prevede, skriva ili prima dijete, ili razmjenjuje ili prenosi nadzor nad djetetom radi iskorištavanja njegovog rada putem prisilnog rada ili služenja, uspostavom ropstva ili njemu sličnog odnosa, ili radi njegovog iskorištavanja za prostituciju ili druge oblike spolnog iskorištavanja uključujući i pornografiju ili za sklapanje nedozvoljenog ili prisilnog braka ili za nezakonito posvojenje, ili radi uzimanja dijelova njegovog tijela, ili radi njegovog korištenja u oružanim sukobima.

(3) Ako je kazneno djelo iz stavka 1. ovoga članka počinjeno prema djetetu, ili je kazneno djelo iz stavka 1. ili 2. ovoga članka počinila službena osoba u obavljanju svoje službe, ili je počinjeno u odnosu na veći broj osoba, ili je svjesno doveden u opasnost život jedne ili više osoba, počinitelj će se kazniti kaznom zatvora od tri do petnaest godina.

...“

G. Zakon o obveznim odnosima

50. Mjerodavne odredbe Zakona o obveznim odnosima (Narodne novine br. 35/2005, s daljnjim izmjenama i dopunama) glase kako slijedi:

Pravična novčana naknada

Članak 1100.

„(1) U slučaju povrede prava osobnosti sud će, ako nađe da to težina povrede i okolnosti slučaja opravdavaju, dosuditi pravičnu novčanu naknadu, nezavisno od naknade imovinske štete, a i kad nje nema.

(2) Pri odlučivanju o visini pravične novčane naknade sud će voditi računa o jačini i trajanju povredom izazvanih fizičkih boli, duševnih boli i straha, cilju kojemu služi ta naknada, ali i o tome da se njome ne pogoduje težnjama koje nisu spojive sa njezinom naravi i društvenom svrhom.

...“

Osobe koje imaju pravo na pravičnu novčanu naknadu u slučaju smrti ili osobito teškog invaliditeta

Članak 1101. stavak 1.

„U slučaju smrti ili osobito teškog invaliditeta neke osobe pravo na pravičnu novčanu naknadu neimovinske štete imaju članovi njezine uže obitelji (bračni drug, djeca i roditelji)...“

H. Zakon o braku i porodičnim odnosima

51. Mjerodavne odredbe Zakona o braku i porodičnim odnosima (Službeni list SFRJ br. 11/1978, 27/1978, s daljnjim izmjenama i dopunama), koji je bio na snazi u relevantno vrijeme, glase kako slijedi:

Član 110.

„Očinstvo djeteta ne može se priznati poslije djetetove smrti, osim ako je ono ostavilo potomstvo.“

I. Domaća sudska praksa

52. Vlada se pozvala na sljedeće presude u prilog svojoj tvrdnji da je tužba za naknadu štete djelotvorno domaće pravno sredstvo za prigovor podnositeljica zahtjeva.

Presuda Vrhovnog suda br. Rev 3325/14-2 od 16. svibnja 2017. godine donesena je u predmetu u kojem su tužitelji tražili naknadu od bolnice za neimovinsku štetu pretrpljenu zbog povrede njihovih prava osobnosti u vezi sa smrću djeteta tijekom porođaja, uzrokovanom propustima bolničkog osoblja. Vrhovni sud potvrdio je presudu drugostupanjskog suda kojom se usvaja tužbeni zahtjev tužitelja.

Rješenje Vrhovnog suda br. Rev x 130/2016-2 od 11. listopada 2017. godine doneseno je u predmetu u kojem su tužitelji tražili naknadu od bolnice za imovinsku i neimovinsku štetu pretrpljenu zbog povrede njihovih prava osobnosti u vezi sa smrću njihove supruge/majke i mrtvorođenog sina/brata uzrokovanom propustima bolničkog osoblja. Vrhovni sud ukinuo je presude nižih sudova i naložio im da ispituju postupke pomoćnog medicinskog osoblja koje je bilo dežurno u relevantno vrijeme.

Presuda Županijskog suda u Zagrebu br. Gž 763/2021-2 od 23. ožujka 2021. godine donesena je u predmetu u kojem su tužitelji tražili naknadu od bolnice za neimovinsku štetu pretrpljenu zbog povrede njihova prava na privatni i obiteljski život u vezi s time da nisu zaprimili obavijesti iz bolnice o uzroku smrti njihova mrtvorođenog djeteta i o mjestu na kojem je pokopano djetetovo tijelo. Pozivajući se na presudu Suda u predmetu *Marić protiv Hrvatske* (br. 50132/12, 12. lipnja 2014.), Županijski sud u Zagrebu potvrdio je presudu prvostupanjskog suda kojom je usvojen tužbeni zahtjev tužitelja.

Rješenje Županijskog suda u Zagrebu br. Gž 2446/2022-6 od 15. studenoga 2022. godine doneseno je u predmetu u kojem su tužitelji tražili naknadu od države za imovinsku i neimovinsku štetu pretrpljenu zbog ubojstva člana njihove obitelji 1995. godine, navodno od strane vojnika Hrvatske vojske. Županijski sud u Zagrebu ukinuo je presudu prvostupanjskog suda i naložio tom sudu da utvrdi je li ubojstvo člana obitelji

tužitelja predstavljalo ratni zločin, što je važno za ispitivanje treba li se na njihov tužbeni zahtjev za naknadu štete primijeniti duži rok zastare.

53. Vlada se pozvala na sljedeće odluke Ustavnog suda u prilog svojoj tvrdnji da je ustavna tužba djelotvorno domaće pravno sredstvo za prigovor podnositeljica zahtjeva.

Odlukom br. U-IIIBi-1732/2019 od 14. srpnja 2020. Ustavni sud odbio je ustavnu tužbu podnesenu protiv presuda kaznenih sudova kojima je fizička osoba oslobođena od optužbe za kazneno djelo prijetnje protiv podnositeljice ustavne tužbe. Utvrdio je da je način na koji je kaznenopravni mehanizam primijenjen bio u skladu s pozitivnim obvezama države iz članka 8. Konvencije.

U odluci br. U-IIIBi-5099/2020 od 23. ožujka 2021. godine Ustavni sud utvrdio je da je došlo do povrede postupovnog aspekta članka 8. Konvencije zbog prekomjernog trajanja kaznenog postupka protiv liječnika koji je operirao podnositelja ustavne tužbe, što je dovelo do gubitka funkcije njegove noge, zbog čega je nastupila zastara kaznenog progona, i zbog prekomjernog trajanja parničnog postupka za naknadu štete koji je podnositelj ustavne tužbe pokrenuo protiv bolnice. Ustavni sud dosudio je podnositelju ustavne tužbe novčanu naknadu za neimovinsku štetu pretrpljenu zbog utvrđene povrede.

U odluci br. U-IIIBi-5910/2021 od 12. travnja 2022. Ustavni sud utvrdio je da je došlo do povrede postupovnog aspekta članka 8. Konvencije zbog prekomjernog trajanja kaznenog postupka protiv oca podnositelja ustavne tužbe zbog optužbi za (spolno) zlostavljanje. Ustavni sud dosudio je podnositeljima ustavne tužbe novčanu naknadu za neimovinsku štetu pretrpljenu zbog utvrđene povrede.

U odluci br. U-IIIBi-2808/2021 od 12. travnja 2022. godine Ustavni sud utvrdio je da je došlo do povrede postupovnog aspekta članka 8. Konvencije zbog prekomjernog trajanja prekršajnog postupka protiv fizičkih osoba zbog optužbe za fizički napad na podnositeljicu ustavne tužbe. Ustavni sud dosudio je podnositeljici ustavne tužbe novčanu naknadu za neimovinsku štetu pretrpljenu zbog utvrđene povrede i naložio prekršajnom sudu da donese odluku o predmetu u roku od šezdeset dana od objave odluke Ustavnog suda.

II. MEĐUNARODNO PRAVO

A. Prisilni nestanak

54. Mjerodavne odredbe Deklaracije Ujedinjenih naroda o zaštiti svih osoba od prisilnog nestanka (1/Res/47/133, 18. prosinca 1992.) glase kako slijedi:

Članak 17. stavak 1.

„Djela koja predstavljaju prisilni nestanak smatrat će se trajnim kaznenim djelom sve dok počinitelji nastavljaju prikrivati sudbinu i mjesto boravka nestalih osoba, a te su činjenice nerazjašnjene.“

55. Radna skupina UN-a za prisilne ili nedobrovoljne nestanke izdala je, među ostalim, sljedeći Opći komentar na gore navedenu deklaraciju:

„Opći komentar na članak 17. Deklaracije (E/CN.4/2001/68/18, prosinac 2000.)

...

28. Definicija „trajnog kaznenog djela“ (stavak 1.) od presudne je važnosti za utvrđivanje odgovornosti državnih tijela. Štoviše, taj članak nameće vrlo restriktivne uvjete. Članak je namijenjen sprječavanju počinitelja tih kaznenih djela da iskoriste nastupanje zastare. ...”

56. Mjerodavne odredbe Međunarodne konvencije Ujedinjenih naroda o zaštiti svih osoba od prisilnog nestanka (2006.) glase kako slijedi:

Članak 1.

„1. Nitko ne smije biti podvrgnut prisilnom nestanku.

2. Nikakve iznimne okolnosti, bilo ratno stanje ili prijetnja ratom, unutarnja politička nestabilnost ili druge hitne okolnosti ne mogu biti opravdanje za prisilan nestanak.

Članak 2.

Za potrebe ove Konvencije, »prisilnim nestankom« se smatra uhićenje, zadržavanje, otmica ili bilo koji drugi oblik uskraćivanja slobode koji počine službene osobe države ili osobe ili skupine osoba koje djeluju s odobrenjem, podrškom ili prihvaćanjem države, a kojem slijedi odbijanje da se prizna počinjeno uskraćivanje slobode ili prikrivanje sudbine ili mjesta boravka nestale osobe, čime se takvu osobu stavlja izvan zaštite zakona.

Članak 3.

Svaka država stranka poduzima potrebne mjere u cilju provođenja istrage djela određenih u članku 2. koja su počinile osobe ili skupine osoba djelujući bez odobrenja, podrške ili prihvaćanja države, te odgovorne osobe dovode pred lice pravde.

Članak 4.

Svaka država stranka poduzima potrebne mjere kako bi osigurala da prisilan nestanak predstavlja kazneno djelo prema njezinom kaznenom pravu.“

Članak 8.

„Ne dovodeći u pitanje članak 5.,

1. država stranka koja odredi rok za zastaru kaznenog progona zbog prisilnog nestanka, poduzima potrebne mjere kojima osigurava da rok za zastaru:

(a) bude dugotrajan i u skladu s iznimnom ozbiljnošću kaznenog djela;

(b) počinje od trenutka kada prestaje kazneno djelo prisilnog nestanka, uzimajući u obzir njegovu trajnu narav.

2. Svaka država stranka jamči žrtvama prisilnog nestanka ostvarivanje prava na odštetu tijekom trajanja postupka¹.

Članak 9.

1. Svaka država stranka poduzima potrebne mjere za utvrđivanje svoje nadležnosti nad kaznenim djelom prisilnog nestanka:

(a) kada je kazneno djelo počinjeno na području pod nadležnošću određene države ili na brodu ili zrakoplovu registriranom u toj državi stranci;

(b) kada je osumnjičeni državljanin države stranke;

(c) kada je nestala osoba državljanin države stranke, te država to smatra prikladnim.

2. Svaka država stranka poduzima potrebne mjere kojima utvrđuje svoju nadležnost nad kaznenim djelom prisilnog nestanka kada se osumnjičenik nalazi na bilo kojem državnom području pod njihovom nadležnošću, ukoliko ga ne izruče ili predaju drugoj državi u skladu s međunarodnim obvezama ili ga ne predaju međunarodnom kaznenom sudu čiju nadležnost priznaju.

3. Ova Konvencija ne isključuje bilo kakvu dodatnu kaznenu nadležnost koja postoji u skladu s nacionalnim pravom.“

Članak 12.

„1. Svaka država stranka jamči svakoj osobi koja izrazi sumnju da je neka osoba podvrgnuta prisilnom nestanku, pravo da te činjenice iznese pred nadležnim tijelima koja bez odgode nepristrano istražuju činjenice i okolnosti, te prema potrebi provode temeljitu i nepristranu istragu. Ukoliko je potrebno, poduzimaju se odgovarajući koraci da se tužitelj, svjedoci, obitelj nestale osobe i njihov odvjetnik, kao i osobe koje sudjeluju u istrazi, zaštite od zlostavljanja ili zastrašivanja kao posljedice tužbe ili predloženih dokaza.

2. Kada postoji razumna osnova za sumnju da je neka osoba žrtva prisilnog nestanka, vlasti navedene u stavku 1. ovoga članka provode istragu čak i kada nije podnesena kaznena prijava.

3. Svaka država stranka jamči da tijela iz stavka 1. ovoga članka

(a) imaju potrebne ovlasti i sredstva za provođenje djelotvorne istrage, uključujući pristup dokumentaciji i druge podatke relevantne za istragu;

(b) imaju pristup, ukoliko je potrebno uz prethodno odobrenje sudske vlasti, koja će u navedenom slučaju žurno postupati, svim mjestima zatočenja ili bilo kojem drugom mjestu za koje postoje razumne osnove za sumnju da na njemu boravi nestala osoba.

4. Svaka država stranka poduzima mjere neophodne za sprječavanje i kažnjavanje djela koja ometaju provođenje istrage. Posebice su obvezne osigurati da osobe osumnjičene za počinjenje kaznenog djela prisilnog nestanka nisu u mogućnosti utjecati na tijek istrage pritiskom, zastrašivanjem ili represalijama prema tužitelju, svjedocima, obitelji nestale osobe ili njihovom odvjetniku, ili osobama koje sudjeluju u istrazi.“

¹ Opaska prevoditelja:

Došlo je do pogreške u službeno objavljenom prijevodu.

Prijevod stavka 2. članka 8. bi trebao glasiti: „Svaka država stranka jamči žrtvama prisilnog nestanka djelotvorno pravno sredstvo za vrijeme trajanja zastarnog roka.“

Članak 14.

„1. Države stranke pružaju jedna drugoj međunarodnu pravnu pomoć u najvećoj mogućoj mjeri u vezi s kaznenim postupcima protiv kaznenih djela prisilnih nestanka, uključujući pribavljanje svih potrebnih raspoloživih dokaza.

2. Takva međunarodna pravna pomoć podliježe uvjetima određenim zakonom tražene države stranke ili primjenjivim ugovorima o međunarodnoj pravnoj pomoći, uključujući osobito uvjete vezane uz osnove na temelju kojih država stranka može odbiti pružiti međunarodnu pravnu pomoć ili je uvjetovati određenim uvjetima.

Članak 15.

Države stranke međusobno surađuju te jedna drugoj pružaju međunarodnu pravnu pomoć u najvećoj mogućoj mjeri kako bi se pomoglo žrtvama prisilnog nestanka, u traženju, pronalaženju i oslobađanju nestalih osoba te, u slučaju smrti, ekshumaciji i identifikaciji osoba i vraćanju njihovih posmrtnih ostataka.“

Članak 19.

„1. Osobni podaci, uključujući medicinske i genetičke podatke, koji se prikupljaju i/ili dostavljaju u okviru potrage za nestalom osobom neće biti korišteni ili dostupni u bilo koje druge svrhe osim za potrebe potrage za nestalom osobom. Navedeno ne dovodi u pitanje upotrebu takvih podataka u kaznenim postupcima vezanim uz kaznena djela prisilnog nestanka ili u postupcima ostvarivanja prava na naknadu štete.

2. Prikupljanje, obrada, uporaba i pohranjivanje osobnih podataka, uključujući medicinske i genetičke podatke, ne smije narušiti ili imati takav učinak na ljudska prava, temeljne slobode ili ljudsko dostojanstvo pojedinca.“

Članak 24.

„1. Za potrebe ove Konvencije, »žrtva« znači nestala osoba i bilo koja osoba koja je pretrpjela štetu kao izravnu posljedicu prisilnog nestanka.

2. Svaka žrtva ima pravo znati istinu u odnosu na okolnosti prisilnog nestanka, napredak i rezultate istrage te sudbinu nestale osobe. Svaka država stranka poduzima odgovarajuće mjere u tom pogledu.

3. Svaka država stranka poduzima sve odgovarajuće mjere u svrhu traženja, pronalaženja i oslobađanja nestalih osoba te, u slučaju smrti, pronalaska i vraćanja njihovih posmrtnih ostataka.

4. Svaka država stranka osigurava u okviru svog pravnog sustava da žrtve prisilnog nestanka imaju pravo na odštetu te žurnu, poštenu i odgovarajuću naknadu štete.

5. Pravo na odštetu iz stavka 4. ovoga članka obuhvaća materijalnu i nematerijalnu štetu i, gdje je moguće primijeniti, druge oblike odštete poput:

- (a) restitucije;
- (b) rehabilitacije;
- (c) zadovoljštine, uključujući obnovu dostojanstva i dobrog ugleda;
- (d) jamstva da se isto neće ponoviti.

6. Ne dovodeći u pitanje obvezu nastavka provođenja istrage dok se ne rasvijetli sudbina nestale osobe, svaka država stranka poduzima odgovarajuće korake u odnosu

na pravnu situaciju nestalih osoba čija sudbina nije razjašnjena te njihovih obitelji, u područjima kao što su socijalna, financijska i obiteljska pitanja te vlasnička prava.

7. Svaka država stranka jamči pravo slobodnog osnivanja i sudjelovanja u organizacijama i udruženjima koja pridonose utvrđivanju činjenica prisilnih nestanaka i sudbine nestalih osoba, te pomaganju žrtvama prisilnog nestanka.“

Članak 25.

„1. Svaka država stranka poduzima potrebne mjere za sprječavanje i kažnjavanje prema svojem kaznenom pravu:

(a) [mjere za sprječavanje i kažnjavanje] protupravnog premještanja u drugu sredinu djece koja su podvrgnuta prisilnom nestanku, djece čiji su otac, majka ili staratelji podvrgnuti prisilnom nestanku ili djece koja su rođena tijekom zatočeništva majke podvrgnute prisilnom nestanku;

(b) [mjere za sprječavanje i kažnjavanje] krivotvorenja, prikrivanja ili uništavanja dokumenata koji potvrđuju pravi identitet djece iz podstavka (a)².

2. Svaka država stranka poduzima potrebne mjere radi traženja i identifikacije djece iz stavka 1. (a) ovoga članka i vraćanja djece njihovim obiteljima, u skladu s pravnim postupcima i primjenjivim međunarodnim ugovorima.

3. Države stranke obvezne su pomagati jedna drugoj u potrazi, identifikaciji i pronalaženju djece iz stavka 1. (a) ovoga članka.

4. S obzirom na potrebu zaštite najboljeg interesa djece iz stavka 1. (a) ovoga članka i njihovog prava da sačuvaju ili ponovno utvrde svoj identitet, uključujući nacionalnost, ime i obiteljske veze priznate zakonom, države stranke koje priznaju sustav posvajanja ili drugi oblik zbrinjavanja djece obvezne su pokrenuti pravni postupak kojim će se revidirati postupak posvajanja ili smještaja i, prema potrebi, poništiti svako posvajanje ili smještanje djece nastalo na osnovu prisilnog nestanka.

5. U svim slučajevima, a osobito u slučajevima na koje se odnosi ovaj članak, najbolji interes djeteta prvenstveni je cilj te stoga dijete koje je sposobno oblikovati svoje stavove, iste ima pravo i slobodno iznijeti, te će oni imati odgovarajuću težinu u skladu s dobi i zrelošću djeteta.“

Članak 35.

„1. Odbor ima nadležnost isključivo u pogledu prisilnih nestanaka koji su se dogodili nakon stupanja na snagu ove Konvencije.

2. Ako država postane stranka ove Konvencije nakon njezinog stupanja na snagu, obveze te države u pogledu Odbora odnose se samo na prisilne nestanke koji su se dogodili nakon stupanja na snagu ove Konvencije za tu državu.“

57. Ta konvencija stupila je na snagu 23. prosinca 2010. godine, a Hrvatska ju je ratificirala 2022. godine.

² Opaska prevoditelja:

Zbog pogreške u službeno objavljenom prijevodu stavka 1. članka 25., u uglatim zagradama je dodan tekst“ [mjere za sprječavanje i kažnjavanje]“ te je s time u vezi usklađena deklinacija

B. Trgovanje ljudima

1. Protokol iz Palerma

58. Hrvatska je 24. siječnja 2003. ratificirala Protokol za sprječavanje, suzbijanje i kažnjavanje trgovanja ljudima, posebice ženama i djecom („Protokol iz Palerma”), kojim se dopunjuje Konvencija UN-a protiv transnacionalnoga organiziranog kriminaliteta iz 2000. godine.

59. U članku 3. točki (a) trgovanje ljudima definirano je na sljedeći način:

„*»krijumčarenje osoba«* znači vrbovanje, prijevoz, transfer, pružanje utočišta i prihvata osoba, pomoću prijetnje ili uporabe sile ili drugih oblika prinude, otmice, prijevare, zlorabe ovlasti ili položaja bespomoćnosti ili davanje ili primanje plaćanja ili sredstava da bi se postigla privola osobe koja ima kontrolu nad drugom osobom, u svrhu izrabljivanja. Izrabljivanje će minimalno uključiti, iskorištavanje prostitucije drugih ili drugih oblika seksualnog iskorištavanja, prisilni rad ili usluge, ropstvo ili odnose slične ropstvu, podčinjavanje ili odstranjivanje organa.“

60. Prema članku 5. stavku 1. države stranke obvezne su:

„... usvojiti zakonske i druge mjere koje su nužne da se utvrdi kao kazneno djelo, ponašanje utvrđeno u članku 3. ovoga Protokola, kada je počinjeno namjerno.“

2. Konvencija o suzbijanju trgovanja ljudima

61. Hrvatska je 5. rujna 2007. ratificirala Konvenciju Vijeća Europe o suzbijanju trgovanja ljudima („Konvencija o suzbijanju trgovanja ljudima”).

62. U članku 4. točki (a) usvojena je definicija trgovanja ljudima iz Protokola iz Palerma (vidi stavak 59. ove presude).

63. Člancima od 18. do 21. od država se zahtijeva kriminalizacija određenih vrsta ponašanja, a glase kako slijedi:

Članak 18. Kriminalizacija trgovanja ljudima

„Svaka će stranka usvojiti zakonodavne ili druge mjere koje su potrebne da se utvrdi da djelovanje iz članka 4. ove Konvencije, kad je izvršeno namjerno, predstavlja kazneno djelo.“

Članak 19. – Kriminalizacija korištenja usluga žrtve

„Svaka će stranka razmotriti mogućnost usvajanja zakonodavnih i drugih mjera koje su potrebne kako bi se u njezinom domaćem zakonodavstvu utvrdilo da korištenje usluga koje su predmet iskorištavanja kako je to opisano u stavku članka 4. ove Konvencije, uz spoznaju da je osoba žrtva trgovanja ljudima, predstavlja kazneno djelo.“

64. U članku 27. propisano je da države stranke moraju osigurati da istrage ili kazneni progon kaznenih djela utvrđenih u skladu s Konvencijom o suzbijanju trgovanja ljudima ne ovise o prijavi ili optužbi koju iznese žrtva, barem u onim slučajevima u kojima je kazneno djelo u cijelosti ili u jednom dijelu počinjeno na njihovu državnom području. Države stranke nadalje

moraju osigurati da žrtve kaznenog djela počinjenog na državnom području neke države stranke koja nije država u kojoj borave mogu podnijeti tužbu nadležnim tijelima u državi u kojoj imaju boravište. Država u kojoj žrtva ima boravište mora bez odgode proslijediti tužbu nadležnom tijelu u državi stranci na čijem je državnom području kazneno djelo počinjeno, pri čemu se prijava mora rješavati u skladu s unutarnjim pravom države u kojoj je kazneno djelo počinjeno.

65. Članak 31. stavak 1. bavi se nadležnošću i njime se od država stranaka zahtijeva usvajanje zakonodavnih i drugih mjera koje su potrebne kako bi se utvrdila nadležnost za bilo koje kazneno djelo utvrđeno u skladu s Konvencijom o suzbijanju trgovanja ljudima, kad je to kazneno djelo počinjeno:

„a. na njezinu državnom području, ili

...

d. od strane njezinog državljanina ili od strane apatrida koji ima boravište u njezinu državnom području, ako je to djelo kažnjivo prema kaznenom pravu u državi u kojoj je počinjeno ili ako je kazneno djelo počinjeno izvan teritorijalne nadležnosti bilo koje države stranke,

e) protiv njezinog državljanina.“

66. Države stranke mogu zadržati pravo da ne primjenjuju ili da primjenjuju samo u određenim slučajevima ili okolnostima pravila o nadležnosti iz članka 31. stavka 1. točaka (d) i (e).

67. Člankom 32. od država se zahtijeva međusobna suradnja, u skladu s odredbama Konvencije o suzbijanju trgovanja ljudima i kroz primjenu odgovarajućih međunarodnih i regionalnih instrumenata, što je to više moguće, s ciljem:

„– sprječavanja i suzbijanja trgovanja ljudima,

– pružanja pomoći i zaštite žrtvama,

– provođenja istrage ili postupaka koji se odnose na kaznena djela utvrđena u skladu s ovom Konvencijom.“

68. U članku 33. stavku 2. predviđeno je da države stranke mogu razmotriti mogućnost da pojačaju suradnju u potrazi za nestalim osobama, posebice za nestalom djecom, ako na temelju dostupnih informacija smatraju da je nestala osoba žrtva trgovanja ljudima. Nadalje se predviđa da, u tu svrhu, države stranke mogu jedna s drugom sklopiti dvostrane ili mnogostrane ugovore.

3. Direktiva o suzbijanju trgovanja ljudima

69. Cilj je Direktive 2011/36/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 5. travnja 2011. o sprečavanju i suzbijanju trgovanja ljudima i zaštiti njegovih žrtava („Direktiva o suzbijanju trgovanja ljudima”) spriječiti trgovanje ljudima, osigurati učinkovit kazneni progon zločinaca i zaštititi žrtve.

70. Kad je riječ o definiciji trgovanja ljudima, članak 2. te direktive, u mjeri u kojoj je to relevantno, glasi kako slijedi:

„1. Države članice poduzimaju potrebne mjere kako bi osigurale da su sljedeća namjerna djela kažnjiva:

vrbovanje, prijevoz, prevođenje, skrivanje ili primanje osoba, uključujući razmjenu ili prijenos kontrole nad tim osobama, korištenjem prijetnje, sile ili nekog drugog oblika prisile, otmicom, obmanom, prijevarom, zlorabom ovlasti ili položaja bespomoćnosti, davanjem ili primanjem plaćanja ili koristi da bi se postigla privola osobe koja ima kontrolu nad drugom osobom, a u svrhu izrabljivanja

...

3. Iskorištavanje uključuje najmanje iskorištavanje prostitucije drugih ili druge oblike seksualnog iskorištavanja, prisilni rad ili usluge, uključujući prošenje, ropstvo ili radnje slične ropstvu, služenje ili iskorištavanje kaznenih djela ili odstranjivanje organa.

...

5. Kada postupanje iz stavka 1. uključuje dijete, ono se smatra kaznenim djelom trgovanja ljudima i kada nije korištena niti jedna radnja navedena u stavku 1.

...“

71. Kad je riječ o istrazi i progonu kaznenog djela trgovanja ljudima, članak 9. Direktive o suzbijanju trgovanja ljudima glasi kako slijedi:

„1. Države članice osiguravaju da istraga ili progon kaznenih djela iz članaka 2. i 3. ne ovise o prijavi ili optužbi žrtve i da se kazneni postupak može nastaviti i ako je žrtva povukla svoju izjavu.

2. Države članice poduzimaju potrebne mjere kako bi omogućile progon kaznenog djela iz članaka 2. i 3. u odgovarajućem vremenskom razdoblju do punoljetnosti žrtve³, ako to zahtijeva vrsta kaznenog djela.“

72. U skladu s člankom 18. Direktive o suzbijanju trgovanja ljudima države članice moraju promicati redovito osposobljavanje službenika koji će vjerojatno dolaziti u kontakt sa žrtvama ili potencijalnim žrtvama trgovanja ljudima kako bi mogli prepoznati te žrtve i potencijalne žrtve te raditi s njima.

C. Uzajamna pravna pomoć

1. *Europska konvencija o uzajamnoj sudskoj pomoći u kaznenim stvarima*

73. Europska konvencija o uzajamnoj sudskoj pomoći u kaznenim stvarima (ETS br. 30) predviđa sljedeće, u mjeri u kojoj je to relevantno:

³ Opaska prevoditelja:

Došlo je do pogreške u službeno objavljenom prijevodu.

Stavak 2. Članka 9. navedene Direktive treba glasniti:

„ 2. Države članice poduzimaju potrebne mjere kako bi omogućile progon kaznenog djela iz članaka 2. i 3. u odgovarajućem vremenskom razdoblju i nakon što žrtva postane punoljetna... “

Članak 1. stavak 1.

„1. Ugovorne se stranke obvezuju da će, u skladu s odredbama ove Konvencije, u najvećoj mjeri jedna drugoj pružati uzajamnu sudsku pomoć glede kaznenih djela kažnjavanje kojih je, u trenutku upućivanja zamolbe za pomoći, u nadležnosti sudskih tijela stranke koje upućuje zamolbu.“

2. Ugovor između Republike Hrvatske i Savezne Republike Jugoslavije o pravnoj pomoći u građanskim i kaznenim stvarima

74. Prema članku 23. Ugovora između Republike Hrvatske i Savezne Republike Jugoslavije o pravnoj pomoći u građanskim i kaznenim stvarima od 15. rujna 1997. koji je stupio na snagu 1998. godine, opći oblici pravne pomoći u kaznenim stvarima posebno obuhvaćaju izvršenje pojedinih procesnih radnji, kao što su saslušanje okrivljenika, svjedoka i vještaka, uviđaj, pretres prostorija i osoba, zapljenu predmeta, kao i dostavljanje akata, pismenih materijala i drugih predmeta koji su u svezi sa kaznenim postupkom u državi moliteljici.

75. Prema članku 28. Ugovora, ako je državljaniin jedne države stranke ili osoba koja na njenom teritoriju ima prebivalište počinio kazneno djelo na teritoriju druge države stranke koje je sudski kažnjivo u objema državama strankama, država stranka u kojoj je djelo počinjeno može zamoliti drugu državu stranku da preuzme kazneni progon.

III. OSTALE RELEVANTNE INFORMACIJE

76. U predmetu *Zorica Jovanović* (gore naveden), u kojem je Sud utvrdio povredu prava podnositeljice zahtjeva na poštovanje njezina obiteljskog života na temelju članka 8. Konvencije zbog trajnog propusta tužene države da joj pruži vjerodostojne informacije o sudbini njezina sina, koji je navodno preminuo tri dana nakon rođenja u rodilištu 1983. godine, Sud je utvrdio da postoji značajan broj potencijalnih podnositelja zahtjeva (stotine roditelja čija su novorođena djeca „nestala” nakon navodne smrti na bolničkim odjelima od 1970-ih do 1990-ih; *ibid.*, stavak 26.) te je zaključio da tužena država mora poduzeti sve odgovarajuće mjere, po mogućnosti putem *lex specialisa*, kako bi se osigurala uspostava mehanizma usmjerenog na pružanje pojedinačne pravne zaštite svim roditeljima u situaciji koja je ista ili dovoljno slična situaciji podnositeljice zahtjeva. Taj mehanizam trebalo bi nadzirati neovisno tijelo s odgovarajućim ovlastima koje bi moglo dati vjerodostojne odgovore o sudbini svakog djeteta i prema potrebi dosuditi odgovarajuću naknadu (*ibid.*, stavak 92.).

77. U svojem najnovijem akcijskom planu od 26. veljače 2024. (DH-DD(2024)237), koji je dostavljen Odboru ministara u postupku izvršenja presude u predmetu *Zorica Jovanović protiv Srbije*, srpske su vlasti, među ostalim, navele da je 29. veljače 2020. godine Narodna skupština Republike Srbije donijela Zakon o izvršenju presude *Zorice Jovanović* (vidi

gore navedeni predmet *Mik i Jovanović*, stavak 27.), kojim je uspostavila dvostruki sustav za utvrđivanje činjenica koji, s jedne strane, omogućuje pojedinačnu pravnu zaštitu roditeljima „nestalih beba“ putem sudova i, s druge strane, uspostavlja neovisni istražni mehanizam za utvrđivanje sudbine „nestalih beba“.

78. Srpska tijela nadalje su navela da je 14. prosinca 2020. godine državni javni tužitelj izdao Opću obveznu uputu prema kojoj su javni tužitelji u Srbiji dužni ponovno ispitati sve kaznene prijave koje se odnose na navodnu otmicu djece, uključujući kaznene prijave koje su već odbačene zbog nastupanja zastare. Ta se obveza odnosila i na nove kaznene prijave u predmetima „nestalih beba“. Uputom je predviđena obveza javnih tužitelja da poduzmu sve postupovne radnje predviđene srpskim Zakonikom o krivičnom postupku, a posebno da ispituju oštećenike i medicinsko osoblje koje je izvršilo porod ili bilo prisutno u bolnici tijekom poroda, prikupe svu raspoloživu dokumentaciju koja se odnosi na porode i moguće smrti djece te nalože DNK testiranje. U obrazloženju upute državni javni tužitelj naglasio je da zastarni rok progona kaznenog djela otmice djece treba početi teći prestankom kaznenog djela, s obzirom na njegovu trajnu prirodu.

PRAVO

I. SPAJANJE ZAHTEJEVA

79. Uzimajući u obzir sličan predmet zahtjeva, Sud smatra primjerenim da ih zajedno ispita u okviru jedne presude.

II. NAVODNA POVREDA ČLANKA 8. KONVENCIJE

80. Podnositeljice zahtjeva, sumnjajući da njihova djeca nisu preminula u državnim bolnicama kao što im je rečeno, prigovorile su Sudu zbog trajnog propusta tužene države da im pruži informacije o stvarnoj sudbini njihove djece. Pozvale su se na članak 8. Konvencije, koji glasi kako slijedi:

„Svatko ima pravo na poštovanje svoga privatnog i obiteljskog života...

2. Javna vlast se neće miješati u ostvarivanje tog prava, osim u skladu sa zakonom i ako je u demokratskom društvu nužno radi interesa državne sigurnosti, javnog reda i mira, ili gospodarske dobrobiti zemlje, te radi sprječavanja nereda ili zločina, radi zaštite zdravlja ili morala ili radi zaštite prava i sloboda drugih.“

A. Dopuštenost**1. Tvrdnje stranaka****(a) Vlada***(i) Spojivost ratione personae s Konvencijom zahtjeva prve podnositeljice*

81. Vlada je tvrdila da Hrvatska nije imala *de facto* kontrolu nad vukovarskim područjem od 18. studenoga 1991. do 15. siječnja 1998. (vidi stavak 6. ove presude). Zdravstveni centar „Sveti Sava” u Vukovaru, koji je pružao zdravstvene usluge u tom gradu u vrijeme okupacije, nije bio ni pravni sljednik nekadašnje hrvatske vukovarske bolnice ni pravni prethodnik današnje Nacionalne memorijalne bolnice u Vukovaru; samo je koristio objekte hrvatske vukovarske bolnice za vrijeme okupacije.

82. Shodno tome, uzimajući u obzir činjenicu da je prva podnositeljica zahtjeva rodila 1993. i 1994. godine u Vukovaru, dok je taj grad bio okupiran, u bolnici koja nije povezana s Hrvatskom, hrvatske vlasti ne mogu se smatrati odgovornima za navodni nestanak njezine djece. Osim toga, javno je poznata činjenica da je većina dokumentacije vukovarske bolnice nastala za vrijeme okupacije odnesena u Srbiju. Stoga Hrvatska nije mogla u potpunosti rekonstruirati događaje kojima se prigovara, niti se može smatrati odgovornom za njih.

(ii) Spojivost ratione loci s Konvencijom zahtjeva prve i druge podnositeljice

83. Vlada je ustvrdila da su sin prve podnositeljice zahtjeva rođen u Vukovaru 1993. godine i kći druge podnositeljice zahtjeva rođena u Vukovaru 1990. godine premješteni u bolnicu u Srbiji. S obzirom na činjenicu da je dvoje djece navodno preminulo u bolnici u Srbiji, ta je bolnica odgovorna za pružanje informacija prvoj i drugoj podnositeljici zahtjeva o tome što se dogodilo njihovoj djeci.

84. Druga podnositeljica zahtjeva očito je i sama smatrala srpske vlasti odgovornima za pružanje informacija o sudbini njezina djeteta, s obzirom na to da je prvo podnijela kaznenu prijavu u Srbiji (vidi stavak 32. ove presude). Hrvatska tijela nisu imala nikakve dodatne informacije o tome što se dogodilo s djecom prve i druge podnositeljice zahtjeva osim onih informacija koje su te podnositeljice zahtjeva već prikupile. Vlada je ukazala na predmet *Mik i Jovanović protiv Srbije* ((odl.), br. 9291/14 i 63798/14, 23. ožujka 2021.) i tvrdila da su prva i druga podnositeljica zahtjeva mogle iskoristiti pravno sredstvo koje je uspostavljeno u Srbiji za njihovu specifičnu situaciju.

(iii) Spojivost ratione temporis s Konvencijom zahtjeva treće podnositeljice

85. Vlada je tvrdila da su se činjenice koje predstavljaju navodno miješanje u predmetu treće podnositeljice zahtjeva dogodile 1986. godine, odnosno prije 5. studenoga 1997. godine, kad je Konvencija stupila na snagu

u odnosu na Hrvatsku. Sud stoga nema vremensku nadležnost za rješavanje tog pitanja.

86. Konkretno, Vlada je ustvrdila da podnositeljica zahtjeva u predmetu *Zorica Jovanović protiv Srbije* (br. 21794/08, ECHR 2013) nije primila tijelo svog novorođenog djeteta niti ikakve informacije o uzroku smrti, zbog čega je Sud njezin predmet tretirao kao slučaj prisilnog nestanka. Međutim, treća podnositeljica zahtjeva u ovom predmetu odmah je primila informacije o uzroku smrti svojeg djeteta i dobila je njegovo tijelo.

87. Prema mišljenju Vlade, situacija u ovom predmetu stoga je sličnija onoj u predmetu *Polackiewicz i drugi protiv Poljske* ((odl.), br. 15404/15 i drugi, 18. lipnja 2019.), koji se odnosio na zamjenu djece u javnim zdravstvenim ustanovama 1950-ih godina i na nepopravljive dugoročne učinke koje su ti incidenti imali na privatni i obiteljski život podnositelja zahtjeva. Sud je u tom predmetu zaključio da je pravna situacija kojoj su podnositelji zahtjeva prigovorili nastala u vrijeme zamjena djece (koje su se dogodile prije nego što je Poljska ratificirala Konvenciju) i da su odluke donesene u naknadnom postupku za naknadu štete, koji je proveden nakon što je Poljska ratificirala Konvenciju, samo istaknule činjenicu da je postojeća pravna situacija nastala 1950-ih godina.

88. Vlada je nadalje ustvrdila da se treća podnositeljica zahtjeva u ovom predmetu nije obratila domaćim tijelima niti pokrenula ikakav postupak prije 2022. godine, kada je već nastupila zastara kaznenog progona za kazneno djelo otmice maloljetnika. S obzirom na to da je dijete treće podnositeljice zahtjeva preminulo 1986. godine, a da je zastara nastupila tri godine kasnije, Međunarodna konvencija o zaštiti svih osoba od prisilnog nestanka nije bila primjenjiva jer je Hrvatska tu konvenciju ratificirala tek 2022. godine (vidi stavak 57. ove presude). Nadalje, kao što su objasnila domaća tijela, kazneno djelo trgovanja ljudima nije postojalo u relevantno vrijeme (vidi stavak 43. ove presude).

89. U skladu s time, uzimajući u obzir činjenicu da je očito nastupila zastara kaznenog progona za kazneno djelo otmice maloljetnika, državna tijela bila su spriječena u provođenju bilo kakve istrage. Ako je treća podnositeljica zahtjeva sumnjala u istinitost tvrdnji bolničkog osoblja da je njezino dijete preminulo, trebala je podnijeti kaznenu prijavu odmah nakon smrti djeteta 1986. godine. Međutim, nije izrazila zanimanje za sudbinu svojeg djeteta sve do 2022. godine.

(iv) Iscrpljivanje domaćih pravnih sredstava u pogledu sva tri zahtjeva

90. Vlada je nadalje ustvrdila da podnositeljice zahtjeva nisu iscrpile domaća pravna sredstva.

91. Prvo, mogle su podnijeti tužbu za naknadu štete protiv bolnice ili tužene države jer do danas nisu primile nikakve relevantne informacije o tome što se dogodilo njihovoj djeci, uzroku njihove smrti ili što se dogodilo njihovim tijelima. U vezi s tim Vlada je dostavila presude i rješenja

Županijskog suda u Zagrebu i Vrhovnog suda u kojima je tužiteljima dosuđena naknada za štetu pretrpljenu zbog nesavjesnog liječenja (vidi stavak 52. ove presude). Prema tvrdnjama Vlade, ta je sudska praksa pokazala da su domaći sudovi odlučivali o prigovorima na temelju članka 8., posebno kad roditelji nisu dobili jasne informacije o uzroku smrti svoje djece. Osim toga, domaći sudovi primijenili su standarde utvrđene u predmetu *Marić protiv Hrvatske* (br. 50132/12, 12. lipnja 2014.). Prema mišljenju Vlade, bilo bi moguće u parničnom postupku, provedbom vještačenja DNK-a, utvrditi jesu li tijela koja su predana podnositeljicama zahtjeva doista tijela njihove djece, kao i druge ključne činjenice o njihovim predmetima.

92. Drugo, podnositeljice zahtjeva mogle su iskoristiti ustavnu tužbu, ne samo kao nastavak parničnog postupka za naknadu štete koji nisu pokrenule, već i kao zasebno pravno sredstvo kojim su mogle prigovoriti nastupu zastare kaznenog progona (vidi stavak 53. ove presude).

93. Što se tiče inzistiranja podnositeljica zahtjeva da bi država trebala provesti kaznenu istragu na temelju njihovih navoda da su im djeca oteta, Vlada je ponovila da je kaznena istraga sada nemoguća jer je nastupila zastara kaznenog progona bilo kojeg kaznenog djela koje je moglo biti razmotreno u njihovom slučaju. Sud ne može ukinuti zastaru za djela koja su navodno počinjena prije više od trideset godina, niti može naložiti državi da izvrši ikakve radnje na koje se zastara primjenjuje. U predmetu *Zorica Jovanović* Sud nije obvezao tuženu državu na poduzimanje ikakvih mjera iz kaznene sfere, upravo imajući u vidu zastaru mogućih kaznenih djela.

(v) *Pravovremenost triju zahtjeva*

94. U slučaju da Sud odbije prigovor Vlade o neiscrpljivanju domaćih pravnih sredstava, Vlada je ustvrdila da, u situacijama u kojima je jasno da podnositelj nema na raspolaganju djelotvorno pravno sredstvo, šestomjesečni rok teče od datuma saznanja za radnju ili njezine posljedice, odnosno štetu za podnositelja zahtjeva (citirala je predmet *Varnava i drugi protiv Turske* [VV], br. 16064/90 i osam drugih zahtjeva, stavak 157., ECHR 2009).

95. U vezi s tim Vlada je ustvrdila da u predmetu *Zorica Jovanović* podnositeljica zahtjeva nije imala konkretnih informacija niti je sumnjala da njezino dijete nije preminulo na način koji su joj prenijeli liječnici. Međutim, podnositeljice zahtjeva u ovom predmetu odmah su posumnjale da tijela koja im je dalo ili pokazalo bolničko osoblje nisu tijela njihove djece. Nadalje, uzimajući u obzir činjenicu da je presuda u predmetu *Zorica Jovanović* objavljena 2013. godine i da je 2019. godine u hrvatskim medijima objavljen niz novinskih članaka o „nestalim bebama“, Vlada je ustvrdila da su podnositeljice zahtjeva trebale svoje sumnje iznijeti hrvatskim tijelima mnogo ranije od 2021. i 2022. godine, kad su podnijele kaznene prijave, te da su trebale podnijeti zahtjev Sudu znatno ranije nego 2022. i 2023. godine.

(b) Podnositeljice zahtjeva*(i) Spojivost ratione personae s Konvencijom zahtjeva prve podnositeljice*

96. Prva podnositeljica zahtjeva tvrdila je da se povreda Konvencije koja se pripisuje hrvatskim vlastima očituje u trajnom propustu tih tijela da joj pruže informacije o stvarnoj sudbini njezine djece. Hrvatska je 1998. godine vratila kontrolu nad Vukovarom, pa je svaki argument o isključenju odgovornosti Hrvatske nakon 1998. godine neutemeljen. Povreda u razdoblju od 1998. godine najviše se očituje u načinu na koji su hrvatska tijela postupala s kaznenim prijavama podnositeljica zahtjeva: umjesto da istraže navode, ona su prijave po kratkom postupku odbacila pozivajući se na zastaru, iako zastarni rok za kazneni progon u slučaju prisilnih nestanka počinje teći tek po prestanku prisilnog nestanka.

(ii) Spojivost ratione loci s Konvencijom zahtjeva prve i druge podnositeljice

97. Prva i druga podnositeljica zahtjeva tvrdile su da njihova djeca ne bi mogla biti odvedena iz Hrvatske u Srbiju bez organizirane „mreže” službenih osoba u obje zemlje koja je postupala s namjerom prodaje djece radi zarade.

98. Povreda Konvencije bila je vidljiva, među ostalim, iz činjenice da hrvatska tijela nisu bila voljna istražiti to pitanje, iako su bila obaviještena o sumnjama da je troje djece oteto u Vukovaru tijekom rata. Prva i druga podnositeljica zahtjeva ukazale su na izjave Udruženja roditelja nestalih beba Vojvodine, prema kojima je od 1960. do 2003. godine iz rodilišta u bivšoj Jugoslaviji, a kasnije i u neovisnim državama, oteto pola milijuna djece (vidi: <https://dnevnik.hr/vijesti/hrvatska/provjereno-bebe-nestajale-u-srbiji-hrvatskoj-i-bih---697586.html>, posljednji pristup 1. listopada 2024.). Poznata je činjenica da su ratni događaji plodno tlo za zločine protiv čovječnosti.

99. Druga podnositeljica zahtjeva uputila je i na dokument „Prirodno kretanje stanovništva 1990.“, prema kojem je 1990. godine u Slavoniji zabilježen najveći broj smrtnih slučajeva novorođene djece, pri čemu je samo u Vukovaru zabilježena 201 smrt novorođene djece. Za usporedbu, u Vukovaru je 2000. godine preminulo samo jedno novorođeno dijete, a te godine u cijeloj Hrvatskoj ukupno je preminulo 324 novorođene djece.

(iii) Spojivost ratione temporis s Konvencijom zahtjeva treće podnositeljice

100. Treća podnositeljica zahtjeva ustvrdila je da je povreda Konvencije u njezinu predmetu trajna. Umjesto da ispituju osoblje koje je u to vrijeme bilo zaposleno u bolnici ili službenike lokalnih tijela, nakon što su saznala za sumnju da je dijete oteto iz rodilišta, hrvatska tijela po kratkom postupku odbacila kaznenu prijavu treće podnositeljice zahtjeva zbog nastupanja zastare, iako zastarni rok u predmetima prisilnog nestanka počinje teći tek od trenutka prestanka kaznenog djela te, usprkos tome što su vlasti bile svjesne fenomena „nestalih beba” u hrvatskim bolnicama, o čemu su hrvatski mediji

izvještavali 2019. godine. Nadalje, tijela su 2020. godine nezakonito intervenirala u podatke u lokalnoj matici umrlih (vidi stavak 39. ove presude).

(iv) Iscrpljivanje domaćih pravnih sredstava

101. Podnositeljice zahtjeva tvrdile su da je tužba za naknadu štete neprimjerena jer su građanski sudovi u najboljem slučaju mogli utvrditi povredu prava osobnosti podnositeljica zahtjeva i dosuditi im naknadu štete. Nisu mogli provesti istražne radnje i tako podnositeljicama zahtjeva pružiti informacije o stvarnoj sudbini njihove djece.

102. Podnositeljice zahtjeva obratile su se domaćim tijelima podnošenjem kaznenih prijava, koje su se, međutim, pokazale nedjelotvornima jer su po kratkom postupku odbačene zbog nastupa zastare.

103. Ni ustavna tužba nije bila pravno sredstvo koje bi im moglo pružiti zadovoljštinu u njihovoj situaciji. Ustavni sud u najboljem slučaju mogao je utvrditi povredu i dosuditi naknadu, koja ne bi bila dovoljna da se otkloni uzrok povrede njihovih prava.

104. Ukratko, uzimajući u obzir posebno činjenicu da su nadležna tijela odbacila njihove kaznene prijave zbog zastare, podnositeljice zahtjeva nisu imale na raspolaganju djelotvorno domaće pravno sredstvo za svoj prigovor.

(v) Pravovremenost zahtjeva

105. Podnositeljice zahtjeva naglasile su da je važno uzeti u obzir činjenicu da su povjerovala bolničkom osoblju kada im je rečeno da su njihova djeca preminula nakon rođenja. Nijedna obitelj ne očekuje da će njihovo dijete biti oteto iz bolnice.

106. Nakon što su krajem 2018. godine (prva podnositeljica zahtjeva) i 2019. godine (druga i treća podnositeljica zahtjeva) saznale za „nestale bebe” u Srbiji (vidi stavak 9. ove presude), podnositeljice zahtjeva počele su se obraćati domaćim tijelima i aktivno prikupljati medicinsku i drugu dokumentaciju. Nakon što su utvrdile niz nepravilnosti i nedosljednosti u prikupljenoj dokumentaciji, na koje Vlada nije odgovorila u svojim podnescima Sudu, podnositeljice zahtjeva podnijele su kaznene prijave. Tražili su ekshumacije tijela koja su navodno tijela njihove djece, ali su ti zahtjevi odbijeni zbog toga što ekshumacija ne bi polučila rezultate. S obzirom na to da je ekshumaciju i DNK testiranje mogao naložiti samo sud i da su njihove kaznene prijave odbačene, domaća tijela podnositeljicama zahtjeva nisu omogućila utvrđivanje sudbine njihove djece i obratile su se Sudu.

2. Ocjena Suda

(a) Spojivost *ratione personae* i *ratione loci*

107. Što se tiče argumenta Vlade da se Hrvatska ne može smatrati odgovornom za navodne nestanke djece prve podnositeljice zahtjeva rođene

1993. i 1994. godine u Vukovaru jer u to vrijeme Vukovar nije bio pod kontrolom hrvatskih vlasti, a bolnica u kojoj je prva podnositeljica zahtjeva rodila nije bila povezana s Hrvatskom (vidi stavke 81. i 82. ove presude), Sud napominje da podnositeljice zahtjeva nisu podnijele prigovore pred Sudom da tužena država snosi odgovornost za nestanke kao takve, već su tvrdile da je došlo do povrede trajne pozitivne obveze tužene države da im pruži konačne i/ili vjerodostojne informacije o sudbini njihove djece.

108. S tim u vezi Sud ponavlja da obveze koje je država ugovornica preuzela na temelju članka 1. Konvencije uključuju, uz obvezu suzdržavanja od miješanja u uživanje zajamčenih prava i sloboda, pozitivne obveze poduzimanja odgovarajućih koraka kako bi se osiguralo poštovanje tih prava i sloboda na njezinom državnom području (vidi *Ilaşcu i drugi protiv Moldove i Rusije* [VV], br. 48787/99, stavak 313., ECHR 2004-VII). Sud kao primjer navodi predmet u kojem je ispitao jesu li hrvatska tijela ispunila svoju pozitivnu postupovnu obvezu provedbe učinkovite istrage ubojstva koja su se dogodila na hrvatskom teritoriju dok je bio pod okupacijom srpskih snaga (vidi *Cindrić i Bešlić protiv Hrvatske*, br. 72152/13, 6. rujna 2016.).

109. Sud nadalje ponavlja da je, sa stajališta međunarodnog javnog prava, nadležnost države prvenstveno teritorijalna. Prema tome, država ne može općenito izvršavati nadležnost na državnom području druge države bez njezine suglasnosti, poziva ili pristanka. Mora se smatrati da članak 1. Konvencije odražava taj uobičajeni i ključan teritorijalni pojam nadležnosti (vidi *Rantsev protiv Cipra i Rusije*, br. 25965/04, stavak 206., ECHR 2010 (izvadci) i *Banković i drugi protiv Belgije i drugih* (odl.) [VV], br. 52207/99, stavci 59. – 61., ECHR 2001-XII).

110. S tim u vezi, a što se tiče argumenta Vlade da država odgovorna za pružanje informacija prvoj i drugoj podnositeljici zahtjeva o tome što se dogodilo njihovoj djeci nije Hrvatska, već Srbija, gdje su njihova djeca rođena 1990. i 1993. godine premještene i gdje su navodno preminula (vidi stavke 83. i 84. ove presude), Sud napominje da se prigovor prve i druge podnositeljice zahtjeva ne temelji na tvrdnji da je Hrvatska odgovorna za djela počinjena u Srbiji ili od strane srpskih vlasti. Umjesto toga, njihov se prigovor temelji na tvrdnji da je navodna otmica njihove djece započela u bolnici u Hrvatskoj jer djeca nisu mogla biti premještena u Srbiju bez odluke bolničkog osoblja u Hrvatskoj (vidi stavak 97. ove presude). S tim u vezi Sud primjećuje i da Općinsko državno odvjetništvo u Vukovaru nije dovelo u pitanje svoju nadležnost za ispitivanje navodne otmice djeteta druge podnositeljice zahtjeva, koje je premješteno u bolnicu u Srbiji (vidi stavak 36. ove presude).

111. Sud upućuje na svoj pristup u predmetima u kojima postoji istodobna nadležnost država za navodne povrede prava iz Konvencije, pri čemu svaka država može odgovarati za svoj dio odgovornosti za povredu o kojoj je riječ (vidi, iako u drugim kontekstima, predmet *M.S.S. protiv Belgije i Grčke* [VV], br. 30696/09, stavci 264. i 367., ECHR 2011, i *Razvozhayev protiv Rusije i*

Ukrajine te Udaltsov protiv Rusije, br. 75734/12 i dva druga zahtjeva, stavci 160. – 161., 179. – 181., 19. studenoga 2019.). Osim toga, upućuje na načela međunarodnog prava koja se odnose na situaciju u kojoj ima više odgovornih država, prema kojima se odgovornost svake države utvrđuje pojedinačno, na temelju njezina ponašanja i pozivanjem na njezine međunarodne obveze (vidi *Verein KlimaSeniorinnen Schweiz i drugi protiv Švicarske* [VV], br. 53600/20, stavak 443., 9. travnja 2024.).

112. Sud stoga smatra da ne bi bilo izvan njegove nadležnosti ispitati je li Hrvatska ispunila potencijalnu pozitivnu obvezu da prvoj i drugoj podnositeljici zahtjeva pruži informacije o sudbini njihove djece koja su premještena iz Hrvatske u Srbiju. Na Sudu je da ocijeni, prilikom ispitivanja osnovanosti prigovora prve i druge podnositeljice zahtjeva na temelju članka 8., opseg eventualne pozitivne obveze hrvatskih vlasti i je li takva obveza ispunjena u okolnostima ovog predmeta (vidi, *mutatis mutandis*, gore navedeni predmet *Rantsev*, stavci 205. – 207. i *Krdžalija i drugi protiv Crne Gore* (odl.), br. 79065/13, stavak 122., 14. ožujka 2023.), pri čemu se podrazumijeva da Srbija nije stranka u postupku koji su podnositeljice zahtjeva pokrenule pred Sudom i da se Sud stoga ne može izjasniti o pitanju može li se i Srbiju smatrati odgovornom za tu situaciju.

113. Ukratko, Sud je nadležan ispitati je li Hrvatska ispunila svoju pozitivnu obvezu da podnositeljicama zahtjeva pruži konačne i/ili vjerodostojne informacije o sudbini njihove djece, uključujući sudbinu djece prve podnositeljice zahtjeva rođene 1993. i 1994. godine u Vukovaru, kad taj grad nije bio pod kontrolom hrvatskih vlasti. Nadalje, i konkretnije, Sud je nadležan ispitati u kojoj je mjeri Hrvatska mogla poduzeti korake u okvirima svoje teritorijalne suverenosti kako bi pružila informacije o sudbini djece prve i druge podnositeljice zahtjeva rođene 1990. i 1993. godine koja su premještena u Srbiju. Proizlazi li iz pitanja koja su predmet prigovora odgovornost države u okolnostima ovog predmeta pitanje je o kojem će Sud odlučiti prilikom ispitivanja osnovanosti predmeta (usporedi s gore navedenim predmetom *Rantsev*, stavak 208.).

114. Prigovori Vlade o nepostojanju nadležnosti *ratione personae* i *ratione loci* stoga se moraju odbiti.

(b) Spojivost *ratione temporis*

115. Iako je Vlada otvorila pitanje vremenske nadležnosti Suda samo u odnosu na zahtjev treće podnositeljice (vidi stavak 85. ove presude), uzimajući u obzir činjenicu da je nespojivost *ratione temporis* pitanje koje je u nadležnosti Suda, Sud će po službenoj dužnosti ispitati ima li vremensku nadležnost za ispitivanje svih triju prigovora podnositeljica zahtjeva (vidi *Blečić protiv Hrvatske* [VV], br. 59532/00, stavak 67., ECHR 2006-III).

116. Sud ponavlja da njegova nadležnost *ratione temporis* obuhvaća samo razdoblje nakon što je tužena država ratificirala Konvenciju ili dodatne protokole. Međutim, od datuma ratifikacije nadalje navodne radnje i propusti

države moraju biti u skladu s Konvencijom i dodatnim protokolima, što znači da su sve naknadne činjenice obuhvaćene nadležnošću Suda čak kada se samo nastavljaju na već postojeće situacije (vidi *Yağcı i Sargin protiv Turske*, 8. lipnja 1995., stavak 40., serija A br. 319-A).

117. Sud nadalje ponavlja da se njegova vremenska nadležnost mora utvrditi u odnosu na činjenice koje predstavljaju navodno miješanje. U tu je svrhu bitno u svakom pojedinom slučaju utvrditi točno vrijeme navodnog miješanja. Pri tome Sud mora uzeti u obzir i činjenice kojima podnositelj prigovara i opseg prava iz Konvencije do čije je povrede navodno došlo (vidi gore navedeni predmet *Blečić*, stavak 82.; gore navedeni predmet *Varnava i drugi*, stavak 131. i *Nešić protiv Crne Gore*, br. 12131/18, stavci 36. – 38., 9. lipnja 2020.).

118. U tom kontekstu Sud ponavlja da su nestanci vrlo specifična pojava koju karakterizira dugotrajna situacija neizvjesnosti i nedostatka odgovornosti u kojoj nema dostupnih informacija ili čak dolazi do namjernog prikrivanja onog što se dogodilo. Ta je situacija vrlo često dugotrajna, što produžuje patnju žrtvinih roditelja ili srodnika. Stoga se ne može reći da je prisilni nestanak samo „trenutačni“ čin ili događaj; dodatni razlikovni element koji proizlazi iz naknadnog propusta pružanja objašnjenja o tome gdje se nalazi dotična osoba i koja joj je sudbina dovodi do nastanka trajne situacije. Stoga će pozitivna obveza potencijalno i dalje postojati sve dok se ne utvrdi gdje se osoba nalazi i kakva je njezina sudbina. To vrijedi čak i nakon otkrića tijela ili pretpostavke smrti (vidi, iako u kontekstu članaka 2. i 3., gore navedeni predmet *Varnava i drugi*, stavak 148. i *Palić protiv Bosne i Hercegovine*, br. 4704/04, stavak 46., 15. veljače 2011.).

119. Kad je riječ o argumentu Vlade da ovaj predmet treba razlikovati od predmeta *Zorica Jovanović* (gore naveden), u kojem podnositeljica zahtjeva nije primila tijelo svog djeteta niti ikakve informacije o uzroku smrti, zbog čega je Sud njezin predmet smatrao slučajem prisilnog nestanka (vidi stavak 86. ove presude), Sud napominje da podnositeljice zahtjeva u ovom predmetu ili nisu dobile tijela svoje djece ili im je dano/pokazano tijelo djeteta koje nije izgledalo kao njihovo dijete (vidi stavke 12., 14., 27. i 38. ove presude) i da je medicinska dokumentacija i dokumentacija iz državnih matica koja je dana podnositeljicama zahtjeva manjkava ili nedosljedna (vidi stavke 19., 22., 30. i 39. ove presude).

120. Primjećuje da okolnosti predmeta podnositeljica zahtjeva u velikoj mjeri odgovaraju okolnostima stotina roditelja u Srbiji čija su novorođena djeca „nestala“ nakon navodne smrti na bolničkim odjelima između 1970-ih i 1990-ih (vidi stavak 9. ove presude i vidi gore navedeni predmet *Zorica Jovanović*, stavak 26.). Na primjer, podnositeljice zahtjeva u predmetu *Mik i Jovanović* (gore naveden) primile su izvješća o obdukciji i brojne (manjkave) službene dokumente u vezi s navodnom smrću njihove djece (ibid., stavci 5. – 9., 20. – 22. i 24.), kao i podnositeljice zahtjeva u ovom predmetu.

121. Sud ističe i da, osim tri podnositeljice zahtjeva u ovom predmetu, postoje i druge žene u sličnim okolnostima koje sumnjaju da su njihova djeca oteta 1980-ih i početkom 1990-ih godina u državnim bolnicama u Hrvatskoj. Neka od te djece odvedena su u bolnicu u Novom Sadu u Srbiji i tamo su navodno preminule (vidi stavak 10. ove presude).

122. Prema tome, iako su djeca podnositeljica zahtjeva navodno preminula ili nestala od 1986. do 1994. godine, a Konvencija je stupila na snagu u odnosu na Hrvatsku 5. studenoga 1997., navodni propust tužene države da podnositeljicama zahtjeva pruži bilo kakve konačne i/ili vjerodostojne informacije o sudbini njihove djece traje još i danas.

123. U takvim okolnostima Sud smatra da se prigovor podnositeljica odnosi na trajnu situaciju (usporedi gore navedeni predmet *Zorica Jovanović*, stavak 48., te usporedi nasuprot tome gore navedeni predmet *Polaczkiwicz*, koji se odnosio na trenutne radnje zamjene djece u javnim zdravstvenim ustanovama 1950-ih godina).

124. Prema tome, prigovor Vlade o nenadležnosti *ratione temporis* mora se odbiti. Sud je stoga nadležan ispitati prigovor podnositeljica zahtjeva u mjeri u kojoj se odnosi na navodni propust tužene države da ispuni svoje pozitivne obveze na temelju Konvencije počevši od 5. studenoga 1997. nadalje. Međutim, može uzeti u obzir činjenice koje su se dogodile prije ratifikacije u onoj mjeri u kojoj se može smatrati da su one dovele do trajne situacije koja se nastavlja nakon tog datuma ili bi mogle biti relevantne za razumijevanje činjenica koje su se pojavile nakon tog datuma (vidi *Hoti protiv Hrvatske*, br. 63311/14, stavak 85., 26. travnja 2018.).

(c) *Spojivost ratione materiae*

125. Iako se Vlada nije izjasnila o spojivosti *ratione materiae* prigovora podnositeljica s Konvencijom, Sud, ispitujući to pitanje po službenoj dužnosti, ponavlja da su koncepti privatnog i obiteljskog života široki pojmovi koji nisu podložni iscrpnoj definiciji (vidi gore navedeni predmet *Marić*, stavak 59.). Smatra da je aspekt „privatnog života“ iz članka 8. primjenjiv na pitanje ima li majka pravo promijeniti prezime na nadgrobnom spomeniku mrtvorodenog djeteta (vidi *Znamenskaya protiv Rusije*, br. 77785/01, stavak 27., 2. lipnja 2005.), a također je utvrdio da je prekomjerno odugovlačenje domaćih vlasti u vraćanju tijela djeteta nakon obdukcije predstavljalo miješanje u privatni i obiteljski život roditelja (vidi *Pannullo i Forte protiv Francuske*, br. 37794/97, stavak 36., ECHR 2001-X), kao i odbijanje istražnih tijela da vrate tijelo osumnjičenika njegovim srođnicima (vidi *Sabanchiyeva i drugi protiv Rusije*, br. 38450/05, stavak 123., ECHR 2013 (izvadci)). Sud je nadalje smatrao da to što majka nije mogla izvršiti svoje vjerske dužnosti na grobu svog mrtvorodenoga djeteta otvara pitanje u okviru pojma „obiteljskog života“ na temelju članka 8. (vidi *Yıldırım protiv Turske* (odl.), 25327/02, 11. rujna 2007.) i da uživanje roditelja i djeteta u međusobnom društvu predstavlja temeljni

element „obiteljskog života” u smislu članka 8. Konvencije (vidi *Monory protiv Rumunjske i Mađarske*, br. 71099/01, stavak 70., 5. travnja 2005., i gore navedeni predmet *Zorica Jovanović*, stavak 68.).

126. S obzirom na gore navedenu sudsku praksu, Sud smatra da se prigovor podnositeljica zahtjeva o navodnom propustu države da im pruži konačne i/ili vjerodostojne informacije o sudbini njihove djece, koja navodno nisu preminula nakon rođenja već su dana na nezakonito posvojenje, odnosi na pravo podnositeljica zahtjeva na poštovanje njihova privatnog i obiteljskog života.

(d) Iscrpljivanje domaćih pravnih sredstava

127. Sud ponavlja da, na temelju članka 35. stavka 1. Konvencije, on može razmatrati zahtjev tek nakon što se iscrpe sva domaća pravna sredstva. Svrha je članka 35. državama ugovornicama dati priliku da spriječe ili isprave povrede za koje se navodi da su ih počinile prije nego što se ti navodi podnesu Sudu (vidi, na primjer, *Mifsud protiv Francuske* (odl.) [VV], br. 57220/00, stavak 15., ECHR 2002-VIII). Obveza iscrpljivanja domaćih pravnih sredstava zahtijeva da podnositelj zahtjeva iskoristi uobičajena pravna sredstva koja su djelotvorna, dostatna i dostupna u odnosu na njegove ili njezine prigovore na temelju Konvencije. Da bi bilo djelotvorno, pravno sredstvo mora moći izravno ispraviti sporno stanje stvari (vidi *M.S. protiv Hrvatske* (br. 2), br. 75450/12, stavak 118., 19. veljače 2015.). Sud je također često isticao potrebu primjene pravila o iscrpljivanju s određenim stupnjem fleksibilnosti i bez pretjeranog formalizma (vidi, na primjer, *Vučković i drugi protiv Srbije* (prethodni prigovor) [VV], br. 17153/11 i 29 drugih zahtjeva, stavak 76., 25. ožujka 2014.).

128. Kad je riječ o teretu dokazivanja, Vlada koja tvrdi da pravno sredstvo nije iscrpljeno treba uvjeriti Sud da je ono u relevantno vrijeme bilo djelotvorno i dostupno i u teoriji i u praksi (vidi, među ostalim, *Vernillo protiv Francuske*, 20. veljače 1991., stavak 27., serija A br. 198). Nakon što je taj uvjet zadovoljen, podnositelj zahtjeva mora dokazati da je pravno sredstvo koje je navela Vlada zapravo bilo iscrpljeno ili da je iz nekog razloga bilo neprimjereno i nedjelotvorno u konkretnim okolnostima predmeta ili da su postojale posebne okolnosti koje su ga oslobodile od ispunjenja tog zahtjeva (vidi gore navedeni predmet *Vučković i drugi*, stavak 77.).

129. U ovom predmetu Sud smatra da se tužbom nije moglo ispraviti sporno stanje stvari. Parnični sudovi mogli su, u najboljem slučaju, priznati kršenje „prava osobnosti” podnositeljica zahtjeva i dosuditi im naknadu za pretrpljenu neimovinsku štetu (vidi stavak 50. ove presude). To, međutim, nije mogao biti djelotvoran odgovor na temeljni prigovor podnositeljica zahtjeva, odnosno njihovu potrebu za informacijama o „stvarnoj sudbini njihove djece” (usporedi gore navedeni predmet *Zorica Jovanović*, stavak 63.). Presude domaćih sudova na koje se pozvala Vlada (vidi stavak 52. ove presude) nisu pružile nikakve dokaze koji bi upućivali na suprotno.

130. Sud nadalje primjećuje da Ustavni sud ispituje ustavne tužbe podnesene u okviru kaznenih i prekršajnih postupaka te ocjenjuje je li način na koji je kaznenopravni mehanizam primijenjen u određenom predmetu bio u skladu s pozitivnim obvezama države iz članka 8. Konvencije. Međutim, uzimajući u obzir činjenicu da je u predmetima podnositeljica zahtjeva nastupila zastara kaznenog progona, Ustavni sud mogao je, u najboljem slučaju, utvrditi povredu članka 8. Konvencije i dosuditi naknadu za pretrpljenu neimovinsku štetu (vidi stavak 53. ove presude). Vlada nije dostavila primjere odluka u kojima je, u situacijama u kojima je nastupila zastara kaznenog progona, Ustavni sud domaćim vlastima nametnuo bilo kakvu izvršivu obvezu poduzimanja mjera kojima se može ispraviti situacija poput one podnositeljica zahtjeva, koja se odnosila na njihovu potrebu za informacijama o „stvarnoj sudbini njihove djece” (vidi stavak 129. ove presude i usporedi s gore navedenim predmetom *Zorica Jovanović*, stavak 63.).

131. Prigovori Vlade o iscrpljivanju domaćih pravnih sredstava stoga se moraju odbiti.

(e) Pravovremenost zahtjeva podnositeljica

132. U pravilu, četveromjesečni rok teče od datuma konačne odluke u postupku iscrpljivanja domaćih pravnih sredstava (vidi *Lekić protiv Slovenije* [VV], br. 36480/07, stavak 65., 11. prosinca 2018.). Međutim, kada je odmah jasno da podnositelj zahtjeva nema na raspolaganju nijedno djelotvorno pravno sredstvo, rok teče od datuma radnje ili mjere kojoj se prigovara, ili od datuma saznanja za tu radnju ili njezine posljedice ili štetu za podnositelja zahtjeva (vidjeti predmet *Dennis i drugi protiv Ujedinjene Kraljevine* (odl.), br. 76573/01, 2. srpnja 2002.).

133. Međutim, ako navodna povreda predstavlja trajnu situaciju za koju nije dostupno domaće pravno sredstvo, rok od četiri mjeseca počinje teći tek kada se situacija završi (vidi *Sabri Güneş protiv Turske* [VV], br. 27396/06, stavak 54., 29. lipnja 2012. i gore navedeni predmet *Varnava i drugi*, stavak 159.). Sve dok situacija traje, pravilo o četiri mjeseca nije primjenjivo (vidi *Iordache protiv Rumunjske*, br. 6817/02, stavak 50., 14. listopada 2008. i *Oliari i drugi protiv Italije*, br. 18766/11 i 36030/11, stavci 96. – 97., 21. srpnja 2015.).

134. Međutim, nisu sve trajne situacije iste. Kad je riječ o nestancima, podnositelji zahtjeva ne mogu beskonačno čekati prije nego što podnesu zahtjev Sudu. U stanju neznanja i neizvjesnosti te, po definiciji, kada su određena tijela propustila dati objašnjenje o tome što se dogodilo, ili se možda čak čini da je došlo do namjernog prikrivanja i ometanja od strane tih tijela, srodnicima nestalih teže je procijeniti što se događa ili što se može očekivati da će se dogoditi. Treba imati na umu neizvjesnost i zbunjenost koje često karakteriziraju razdoblje nakon nestanka. Ipak, zahtjevi se mogu odbaciti kao nepravovremeni ako je došlo do prekomjernog ili neobjašnjivog odgađanja

od strane podnositelja zahtjeva nakon što su saznali, ili su trebali saznati, da istraga nije pokrenuta ili da je istraga postala neaktivna ili neučinkovita i, u bilo kojem od tih slučajeva, ne postoje neposredni, stvarni izgledi za provedbu učinkovite istrage u budućnosti. Kad se određene radnje poduzimaju u vezi sa situacijom nestanka, podnositelji zahtjeva mogu opravdano čekati razvoj događaja koji može riješiti ključna činjenična ili pravna pitanja. Sve dok postoji određena razina svrhovitog kontakta između obitelji i vlasti glede prigovora i zahtjeva za informacijama, ili dok ima određenih naznaka ili stvarne mogućnosti napretka u istražnim radnjama, u pravilu se neće otvoriti pitanja nepotrebnog odlaganja. Međutim, u slučaju kada je proteklo dosta vremena i kada je došlo do značajnog odlaganja i zatišja u istražnim aktivnostima, nastupit će trenutak kada srodnici moraju shvatiti da nije provedena niti će biti provedena učinkovita istraga (vidi gore navedeni predmet *Varnava i drugi*, stavci 162. i 165.).

135. Vraćajući se ovom predmetu i imajući na umu činjenicu da je saznanje o smrti njihove novorođene djece moralo biti iznimno emocionalno uznemirujuće za podnositeljice zahtjeva i njihove bračne drugove (usporedi, među ostalim, *Hadri-Vionnet protiv Švicarske*, br. 55525/00, stavak 54., 14. veljače 2008. i gore navedeni predmet *Marić*, stavak 63.), Sud ne može kriviti podnositeljice zahtjeva jer su u relevantno vrijeme prihvatile kao istinite informacije zdravstvenih stručnjaka da su njihova djeca preminula.

136. Sud primjećuje da su podnositeljice zahtjeva, nakon što su saznale za fenomen „nestalih beba” u Srbiji (vidi stavak 9. ove presude) i posumnjale da je njihovu djecu snašla ista sudbina, počele aktivno slati upite bolnicama i lokalnim tijelima, tražeći dokumente, ekshumacije i DNK testiranja. Prikupljene informacije navele su podnositeljice zahtjeva na sumnju da njihova djeca nisu preminula, već su dane na nezakonito posvojenje te su one podnijele kaznene prijave.

137. Sud ne smatra nerazumnom nadu podnositeljica zahtjeva da će domaća tijela primijeniti odredbe o zastari progona uzimajući u obzir trajnu prirodu kaznenog djela (vidi i uputu srpskog državnog javnog tužitelja od 14. prosinca 2020. opisanu u stavku 78. ove presude, prema kojoj su javni tužitelji u Srbiji dužni ponovno ispitati sve kaznene prijave koje se odnose na navodnu otmicu djece, među ostalim one koje su već odbačene zbog nastupanja zastare, na temelju toga što zastarni rok za kazneni progon u slučajevima otmice djeteta treba početi teći tek kad kazneno djelo prestane, s obzirom na njegovu trajnu prirodu).

138. Sud primjećuje da su se, nakon što su nadležna državna odvjetništva u Hrvatskoj odbacila kaznene prijave podnositeljica zahtjeva uz obrazloženje da je kazneno djelo oduzimanja maloljetnika počinjeno na dan navodne smrti/nestanka djece podnositeljica zahtjeva i da je zastara počela teći tog dana (vidi stavke 21., 36. i 43. ove presude), podnositeljice zahtjeva obratile Sudu.

139. U takvim, doduše vrlo specifičnim, okolnostima i unatoč ukupnom proteklom vremenu, ne može se reći da su podnositeljice zahtjeva nerazumno čekale ishod kaznenih prijava, koji je mogao „riješiti ključna činjenična ili pravna pitanja”, barem ne do 28. veljače 2022., 1. ožujka 2022., odnosno 17. siječnja 2023. kad su njihove kaznene prijave odbačene (vidi stavke 21., 36. i 43. ove presude) i kad je postalo očito da neće ostvariti pravnu zaštitu. S obzirom na to da su zahtjevi u ovom predmetu podneseni 27. lipnja 2022., 30. lipnja 2022. i 13. travnja 2023. (vidi priloženu tablicu), prigovori Vlade moraju se odbiti.

(f) Zaključak

140. Sud primjećuje da prigovor podnositeljica zahtjeva nije ni očigledno neosnovan ni nedopušten po bilo kojoj drugoj osnovi navedenoj u članku 35. Konvencije. Stoga se mora proglasiti dopuštenim.

B. Osnovanost

1. Tvrdnje stranaka

(a) Podnositeljice zahtjeva

141. Podnositeljice zahtjeva ponovile su svoj prigovor da propust domaćih tijela da im pruže konačne i/ili vjerodostojne informacije o sudbini njihove djece predstavlja povredu njihova prava na poštovanje njihova privatnog i obiteljskog života.

142. Smatrale su da tužena država ne može tvrditi da nije došlo do povrede članka 8. samo zato što su podnositeljice zahtjeva pribavile (određene) dokumente o svojoj djeci. Dokumenti koje su uspjele pribaviti, a koje su dostavile državnim odvjetništvima uz kaznene prijave, sadržavali su brojne nepravilnosti i nedosljednosti, a neki od tih dokumenata su naknadno mijenjani, što je izazvalo sumnju da su ti dokumenti krivotvoreni i izmijenjeni za potrebe nezakonitih posvojenja.

143. Podnositeljice zahtjeva tvrdile su da su državna odvjetništva u Vukovaru i Slavonskom Brodu po kratkom postupku odbacila njihove kaznene prijave na temelju zastare kaznenog progona, ne uzimajući u obzir prirodu kaznenog djela o kojem je riječ, potencijalni broj žrtava (djece odvedene iz rodilišta i razorenih obitelji) te učinak na demografsku sliku zemalja bivše Jugoslavije.

144. S tim u vezi, podnositeljice zahtjeva pozvale su se na predmet objavljen u hrvatskim medijima 2021. godine, koji prema njihovu mišljenju potvrđuje sumnje da su djeca oteta iz rodilišta u zemljama bivše Jugoslavije: slučaj majke koja je rodila sina, M.R., u državnoj bolnici u Kruševcu (Srbija). Majci je rečeno da je njezin sin M.R. preminuo nekoliko dana nakon rođenja. Međutim, četrdeset godina kasnije majka i sin stupili su opet u kontakt

zahvaljujući DNK testu. Njezin je sin dan na nezakonito posvojenje nakon rođenja.

145. Prva i druga podnositeljica zahtjeva dalje su tvrdile da je člankom 14. Međunarodne konvencije o zaštiti svih osoba od prisilnog nestanka predviđeno da države stranke pružaju jedna drugoj uzajamnu pravnu pomoć u najvećoj mogućoj mjeri u vezi s prisilnim nestancima, uključujući pribavljanje svih potrebnih raspoloživih dokaza. Prema mišljenju prve i druge podnositeljice zahtjeva, hrvatska tijela mogla su zatražiti od srpskih vlasti da im prosljede medicinsku dokumentaciju iz bolnice u Novom Sadu, kao i da se navodna tijela djece prve i druge podnositeljice zahtjeva premjeste u Hrvatsku. Sve tri podnositeljice zahtjeva tvrdile su da je u interesu Republike Hrvatske da utvrdi pravu sudbinu svojih građana.

(b) Vlada

146. Vlada nije iznijela zasebne argumente o osnovanosti prigovora podnositeljica zahtjeva.

2. Ocjena Suda

147. Sud ponavlja da, iako je osnovni cilj članka 8. zaštita pojedinca od proizvoljnog miješanja tijela javne vlasti, mogu postojati dodatne pozitivne obveze svojstvene toj odredbi koje obuhvaćaju, među ostalim, djelotvornost svih istražnih postupaka povezanih s privatnim i obiteljskim životom osobe (vidi gore navedeni predmet *Zorica Jovanović*, stavak 69.).

148. Nadalje, u predmetu *Zorica Jovanović* Sud je utvrdio da su sljedeća razmatranja iz predmeta *Varnava i drugi* (gore naveden) u kontekstu članka 3. široko primjenjiva na vrlo specifičan kontekst pozitivnih obveza iz članka 8.:

„200. Pojava nestanka nameće poseban teret srodnicima nestalih osoba koji ne znaju što se dogodilo s njihovim voljenim osobama te osjećaju duševnu bol zbog te nesigurnosti. ... Bit povrede nije u tome što je došlo do teškog kršenja ljudskih prava u vezi s nestalom osobom; bit je povrede u odgovoru i stavovima vlasti u odnosu na tu situaciju kada su o njoj obaviještene ... Drugi relevantni elementi uključuju ... mjeru u kojoj je član obitelji svjedočio dotičnim događajima, sudjelovanje člana obitelji u pokušajima ishođenja informacija o nestaloj osobi ... Utvrđenje takve povrede nije ograničeno na predmete u kojima se tuženu državu smatra odgovornom za nestanak ... već do takvog utvrđenja može doći kada se može smatrati da propust vlasti da odgovore na upit za informacijama koji su podnijeli srodnici ili prepreke s kojima su srodnici suočeni, zbog kojih moraju snositi najveći dio napora da se otkriju bilo kakve činjenice, ukazuju na očigledno, neprekidno i bezosjećajno zanemarivanje obveze države da razjasni gdje se nalazi nestala osoba i koja je njezina sudbina.”

149. Imajući to na umu, a posebno s obzirom na opseg obveze Hrvatske da pruži informacije prvoj i drugoj podnositeljici zahtjeva o sudbini njihove djece rođene 1990. i 1993. godine koja su odvedena u Srbiju i koja su tamo navodno preminula (vidi stavke 112. i 113. ove presude), Sud smatra da su hrvatska tijela mogla provjeriti što se dogodilo s djecom prve i druge

podnositeljice zahtjeva dok su još bila u Hrvatskoj, jesu li odvedena u Srbiju u druge svrhe osim liječenja i jesu li u takve premještaje bile uključene osobe ili mreže koje djeluju u Hrvatskoj (usporedi, *mutatis mutandis*, gore navedeni predmet *Rantsev*, stavci 307. – 309.). Pri tome su također mogla zatražiti pomoć od srpskih tijela ako bi to bilo potrebno (vidi stavke 73. – 75. ove presude).

150. Sud također smatra da nije potrebno ispitati je li Hrvatska imala obvezu na temelju Konvencije tražiti više od srpskih tijela, s obzirom na to da su od 2020. godine prva i druga podnositeljica zahtjeva mogle iskoristiti pravni okvir koji je u Srbiji uspostavljen Zakonom o izvršenju presude *Zorica Jovanović* (vidi stavke 76. i 77. ove presude i gore navedeni predmet *Mik i Jovanović protiv Srbije*, stavak 27.), što je prva podnositeljica zahtjeva i učinila (vidi stavak 23. ove presude). Nadalje, prva i druga podnositeljica zahtjeva mogu prijaviti navodne otmice svoje djece srpskim tužiteljima, koji su od 2020. godine obvezni istražiti sve takve zločine, pri čemu nastupanje zastare više nije problem u njihovoj jurisdikciji (vidi stavak 78. ove presude). Naposljetku, prva i druga podnositeljica zahtjeva mogu podnijeti zahtjev protiv Srbije ako smatraju da su žrtve povrede prava iz Konvencije od strane Srbije (usporedi gore navedeni predmet *Cindrić i Bešlić*, stavak 74.).

151. Vraćajući se reakciji hrvatskih tijela na potragu triju podnositeljica zahtjeva za informacijama o sudbini njihove djece, Sud napominje da se njihov odgovor uglavnom sastojao od dostavljanja (dostupne) medicinske dokumentacije i dokumentacije iz državnih matica podnositeljicama zahtjeva (vidi stavke 18., 20., 29., 30., 35. i 39. ove presude). Primjećuje da, kad su podnositeljice zahtjeva ukazale na nedostatke i nedosljednosti u tim dokumentima i zatražile ekshumacije, DNK testove i ispitivanje medicinskog osoblja i službenika matičnih ureda, hrvatska tijela nisu poduzela nikakve radnje ni u jednom predmetu podnositeljica zahtjeva, osim vukovarske policije, koja je u početku ispitala je li moguće ekshumirati tijelo djevojčice prve podnositeljice zahtjeva, zna li lokalno groblje na kojem je mjestu dijete pokopano i je li vukovarska bolnica vodila bazu podataka o tkivima uzetim za potrebe obdukcije (vidi stavak 17. ove presude).

152. Sud primjećuje da je razlog za to uglavnom bila činjenica da su tijela smatrala da je zastarni rok za moguće kazneno djelo počinjeno u predmetima podnositeljica zahtjeva počeo teći na dan navodne smrti ili nestanka njihove djece i da je odavno nastupila (vidi stavke 21., 36. i 43. ove presude).

153. Što se tiče sumnje prve podnositeljice zahtjeva, koju je iznijela hrvatskoj policiji, da njezin dječak rođen 1993. godine nije preminuo, već je dan na nezakonito posvojenje, Sud napominje da su tu sumnju državna tijela u potpunosti zanemarila i nikad nisu donijela nikakvu odluku u tom pogledu (vidi stavke 16. – 21. ove presude).

154. Sud primjećuje da podnositeljice zahtjeva nisu imale na raspolaganju druga sredstva za utvrđivanje sudbine svoje djece (vidi stavke 129. – 130. ove presude), iako se čini da osim tri podnositeljice zahtjeva postoje i druge žene

koje sumnjaju da su njihova djeca oteta 1980-ih i početkom 1990-ih godina u državnim bolnicama u Hrvatskoj, od kojih su neka premještena iz bolnice u Hrvatskoj u bolnicu u Novom Sadu u Srbiji (vidi stavak 10. ove presude) te da su državna tijela bila svjesna fenomena „nestalih beba” u hrvatskim bolnicama barem od 2019. godine (vidi stavke 95. i 100. ove presude).

155. Prethodna razmatranja dovoljna su da Sud zaključi da tužena država nije ispunila svoju trajnu pozitivnu obvezu iz članka 8. Konvencije u pogledu navoda podnositeljica zahtjeva da su njihova djeca oteta iz rodilišta i da su dana na nezakonito posvojenje.

156. Stoga je došlo do povrede članka 8. Konvencije.

III. NAVODNA POVREDA ČLANKA 13. KONVENCIJE

157. Podnositeljice zahtjeva nadalje su prigovorile, na temelju članka 13. Konvencije, propustu tužene države da im pruži bilo kakvu pravnu zaštitu za trajnu povredu njihova prava na poštovanje njihova privatnog i obiteljskog života.

158. Vlada je osporila osnovanost tog prigovora (vidi stavke 91. i 92. ove presude).

159. Sud smatra da se taj prigovor treba ispitati na temelju članka 13. Konvencije u vezi s člankom 8. Članak 13. glasi kako slijedi:

„Svatko čija su prava i slobode koje su priznate u ovoj Konvenciji povrijeđene ima pravo na djelotvorna pravna sredstva pred domaćim državnim tijelom čak i u slučaju kad su povredu počinile osobe koje su djelovale u službenom svojstvu.“

160. S obzirom na to da je prigovor podnositeljica zahtjeva na temelju članka 13. zapravo isti kao njihov prigovor na temelju članka 8. i uzimajući u obzir svoja utvrđenja u pogledu prigovora na temelju članka 8. (vidi stavak 156. ove presude), Sud proglašava prigovor na temelju članka 13. dopuštenim, ali smatra da se njegova osnovanost ne mora zasebno ispitati.

IV. PRIMJENA ČLANKA 41. KONVENCIJE

161. Člankom 41. Konvencije predviđeno je:

„Ako Sud utvrdi da je došlo do povrede Konvencije i dodatnih protokola, a unutarnje pravo zainteresirane visoke ugovorne stranke omogućava samo djelomičnu odštetu, Sud će, prema potrebi, dodijeliti pravednu naknadu povrijeđenoj stranci.“

A. Naknada štete

162. Podnositeljice zahtjeva tvrdile su da svrha njihova predmeta pred Sudom nije ishoditi novčanu naknadu za pretrpljenu štetu, već dobiti informacije o stvarnoj sudbini njihove djece. U skladu s tim, nisu tražile nikakav iznos na ime neimovinske štete ako Sud naloži tuženoj državi da poduzme sve odgovarajuće mjere, po mogućnosti putem *lex specialisa*, kako

bi se osigurala uspostava mehanizma usmjerenog na pružanje pojedinačne pravne zaštite svim roditeljima u situaciji koja je ista ili dovoljno slična situaciji podnositeljica zahtjeva, a koji bi nadziralo neovisno tijelo s odgovarajućim ovlastima koje bi moglo dati vjerodostojne odgovore o sudbini svakog novorođenog djeteta za koje se sumnja da je nestalo iz bolnica u Hrvatskoj.

163. Podnositeljice zahtjeva tvrdile su da bi takav *lex specialis* trebao omogućiti provođenje učinkovite istrage, uključujući razgovore s medicinskim i drugim osobljem koje je u to vrijeme radilo u bolnicama, lokalnim matičnim uredima, policiji, državnim odvjetništvima i drugim ustanovama koje bi mogle imati informacije o praksi otmice djece iz rodilišta u to vrijeme. Trebalo bi uspostaviti bazu podataka DNK-a u kojoj bi roditelji i djeca koji sumnjaju da su žrtve takvih praksi mogli pohraniti svoj DNK u svrhu međusobnog pronalaženja (vidi stavak 144. ove presude), a javnost bi trebala biti obaviještena o uspostavljenim mehanizmima kako bi ih potencijalne žrtve mogle iskoristiti.

164. Alternativno, iz predostrožnosti, podnositeljice zahtjeva potraživale su 10.000,00 eura (EUR) svaka na ime naknade neimovinske štete.

165. Vlada je osporila to potraživanje.

166. Uzimajući u obzir način na koji su podnositeljice zahtjeva iznijele svoje potraživanje (vidi stavke 162. – 164. ove presude) i svoju uputu tuženoj državi na temelju članka 46. Konvencije (vidi stavak 171. ove presude), Sud podnositeljicama zahtjeva ne dodjeljuje nikakav iznos na ime neimovinske štete (usporedi *Mihu protiv Rumunjske*, br. 36903/13, stavci 82. – 84., 1. ožujka 2016.).

B. Troškovi i izdaci

167. Podnositeljice zahtjeva potraživale su i 2.000,00 eura svaka na ime troškova i izdataka nastalih pred Sudom.

168. Vlada je osporila to potraživanje.

169. Prema sudskoj praksi Suda, podnositelj zahtjeva ima pravo na naknadu troškova i izdataka samo u mjeri u kojoj je dokazano da su oni stvarno nastali i bili potrebni te da je njihova visina razumna (vidi, među brojnim drugim izvorima prava, *L.B. protiv Mađarske* [VV], br. 36345/16, stavak 149., 9. ožujka 2023.). U ovom predmetu, uzimajući u obzir dokumente koje ima u posjedu i prethodno navedene kriterije, Sud smatra razumnim svakoj podnositeljici zahtjeva dodijeliti iznos od 2.000,00 eura za troškove nastale pred Sudom, uvećan za sve poreze koji bi se mogli zaračunati podnositeljicama zahtjeva.

V. PRIMJENA ČLANKA 46. KONVENCIJE

170. Relevantnim dijelom članka 46. Konvencije predviđeno je:

„ 1. Visoke se ugovorne stranke obvezuju da će se podvrgnuti konačnoj presudi Suda u svakom sporu u kojem su stranke.

2. Konačna presuda Suda dostavlja se Odboru ministara, koji nadzire njezino izvršenje.

...“

171. S obzirom na broj potencijalnih podnositelja zahtjeva (vidi stavak 10. ove presude) i činjenicu da u Hrvatskoj trenutačno ne postoji mehanizam koji bi podnositeljima zahtjeva omogućio da utvrde sudbinu svoje djece (vidi stavke 151. – 154. ove presude), tužena država mora, u roku od godinu dana od datuma kada ova presuda postane konačna u skladu s člankom 44. stavkom 2. Konvencije, poduzeti sve odgovarajuće mjere, po mogućnosti putem *lex specialisa*, kako bi se osigurala uspostava mehanizma usmjerenog na pružanje pojedinačne pravne zaštite svim roditeljima u situaciji koja je ista ili slična situaciji podnositeljica zahtjeva. Taj mehanizam trebalo bi nadzirati neovisno tijelo s odgovarajućim ovlastima koje bi moglo dati vjerodostojne odgovore o sudbini svakog djeteta i prema potrebi dosuditi odgovarajuću naknadu štete (usporedi gore navedeni predmet *Zorica Jovanović*, stavak 92., i vidi gore navedeni predmet *Mik i Jovanović* (odl.), stavak 27.; vidi također stavke 77. i 78. ove presude).

IZ TIH RAZLOGA SUD JEDNOGLASNO,

1. *odlučuje* spojiti zahtjeve,
2. *utvrđuje* da su zahtjevi dopušteni,
3. *presuđuje* da je došlo do povrede članka 8. Konvencije,
4. *presuđuje* da nema potrebe odvojeno ispitati osnovanost prigovora na temelju članka 13. Konvencije,
5. *presuđuje*
 - (a) da tužena država treba isplatiti svakoj podnositeljici zahtjeva, u roku od tri mjeseca od datuma kada presuda postane konačna u skladu s člankom 44. stavkom 2. Konvencije, 2.000,00 EUR (dvije tisuće eura) na ime troškova i izdataka, uvećano za sve poreze koji bi se mogli zaračunati podnositeljicama zahtjeva;
 - (b) da se od proteka prethodno navedena tri mjeseca do namirenja plaća obična kamata na navedene iznose koja je jednaka najnižoj kreditnoj stopi Europske središnje banke tijekom razdoblja neplaćanja, uvećanoj za tri postotna boda;

6. *presuđuje* da tužena država mora, u roku od godinu dana od datuma kada ova presuda postane konačna u skladu s člankom 44. stavkom 2. Konvencije, poduzeti sve odgovarajuće mjere kako bi se osigurala uspostava mehanizma usmjerenog na pružanje pojedinačne pravne zaštite svim roditeljima u situaciji koja je ista ili dovoljno slična situaciji podnositeljica zahtjeva (vidi stavak 171. ove presude).

Sastavljeno na engleskome jeziku i otpravljeno u pisanom obliku dana 14. siječnja 2025., u skladu s pravilom 77. stavcima 2. i 3. Poslovnika Suda.

Hasan Bakırcı
tajnik

Arnfinn Bårdsen
predsjednik

PRILOG

Popis predmeta:

Br.	Broj zahtjeva	Naziv predmeta	Datum podnošenja	Podnositeljica godina rođenja prebivalište državljanstvo	Zastupa
1.	32514/22	Petrović protiv Hrvatske	27. lipnja 2022.	Sladana PETROVIĆ 1973. Sankt Goarshausen (Njemačka) hrvatsko	Antonija GALIĆ KONDŽA
2.	33284/22	Šarčević protiv Hrvatske	30. lipnja 2022.	Janja ŠARČEVIĆ 1962. Tovarnik (Hrvatska) hrvatsko	Antonija GALIĆ KONDŽA
3.	15910/23	Šesto protiv Hrvatske	13. travnja 2023.	Marica ŠESTO 1963. Slavonski Brod (Hrvatska) hrvatsko	Antonija GALIĆ KONDŽA